

ZVONČEK

LIST S PODOBAMI ZA SLOVENSKO
MLADINO

LETO XXX

UREDIL
ENGELBERT GANGL

1928—1929

V LJUBLJANI

LAST IN ZALOŽBA „UDRUŽENJA JUGOSLOVENSKEGA UČITELJSTVA“
POVERJENIŠTVA LJUBLJANA

NATISNILA UČITELJSKA TISKARNA — PREDSTAVNIK FRANCÈ ŠTRUKELJ

VII B f

35986

VII B f
35986

KAZALO.

Pesmi.

	Stran
Naša zastava. E. Gangl	1
V proslavo desetletnice naše države. Janko Leban	2
Po našem svetu. Anica Černejeva	2
Naši zemlji. Anica Černejeva	10
Kovači. Ivo Erbežnik	17
Vila kliče. Ivan Albreht	20
Ozelenela že desetič bojna je poljana... Mara Lamutova	25
Naš dom. Fr. Ločniškar	31
Povsod lepo je... Andrej Rapè	31
Na poti k svetlejši zarji... Borisov	31
Mi mladi... E. Gangl	37
Otroci na grobu matere. Fr. Rojec	43
Preko Drave, preko Soče... Borisov	44
V tuji deželi. Borisov	44
Pij meglo, solnce!... Andrej Rapè	47
Pikapolonica. Gustav Strniša	50
Pijanček ga je rešil... Fr. Rojec	53
Naša gruda. Fr. Ločniškar	56
Ded o gradičku Rožnoličku. E. Gangl	61
Težko slovo lastovic. Fr. Rojec	71
Ženjica. Andrej Rapè	71
Kdor moder je... Andrej Rapè	74
Begunec. Janko Leban	78
Materi v spomin. Andrej Rapè	79
Nevenki v spomin. Marija Lamutova	80
V god. † Ivan Cānkar	89
Kolednica. Fr. Ločniškar	95
Na Miklavževo. Fr. Ločniškar	96
Mrzle rože... Borisov	97
Megle. Danilo Gorinšek	97
Vrabci. Borisov	97
Bogatin. Andrej Rapè	105
Na saneh. Borisov	107
Breze. Borisov	107
Pri božičnih jasliah. Fr. Rojec	108

	Stran
Svetemu Savi. E. Gangl	113
Ob novem letu. Fr. Rojec	118
Zvezde. Danilo Gorinšek	120
Materino srce. Danilo Gorinšek	125
Božič. Danilo Gorinšek	125
Bela volna. Danilo Gorinšek	127
O deveti deželi. Fr. Ločniškar	128
Dve zvezdi. Danilo Gorinšek	131
Mislim. Fr. Rojec	131
Mati poje... Danilo Gorinšek	131
Zimske pesmi. Fr. Ločniškar	137
V tej veri... Andrej Rapè	141
Vsako jutro... Danilo Gorinšek	144
Vožnja na saneh. Mirko Kunčič	149
Sever in jug. Andrej Rapè	150
Junak. Mirko Kunčič	158
Ledene cvetice. Fr. Rojec	158
Nebesa otvarja... Andrej Rapè	159
Življenja sok zavalovi... Andrej Rapè	165
Črni vran. Borisov	169
Klic po pomladi. Fr. Rojec	169
Snežni mož gre potovat. Mirko Kunčič	172
Skrbna mama. Mirko Kunčič	176
Mačka, podgana in vrana. Fr. Rojec	177
Ave Maria. Lado Jerše	178
Hajduk Žarko. E. Gangl	189
Povejte! Andrej Rapè	190
Dvigajo v nebo se roke... Andrej Rapè	190
Pesem o solncu. Danilo Gorinšek	195
Prisluškovanje. Mirko Kunčič	196
Naokrog. Danilo Gorinšek	199
Bohinj. Matija Lipužič	203
Otroški strah. Fr. Rojec	203
Mlinar in smrt. Borisov	205
Domotožje. Andrej Rapè	207
Mati. Danilo Gorinšek	207
Na razgledu. Andrej Rapè	207
Vodnarjev grad. E. Gangl	213
Srečna dežela. Janko Leban	217
V maju. Janko Leban	221
Naša mala vrtnarica. Fr. Rojec	224
To so temne grede... Andrej Rapè	228
Metuljčki. Albin Čebular	232
Kapljica in solnce. Andrej Rapè	241
Vprašanja. Andrej Rapè	242

	Stran
Godovno. Anica Černejeva	242
Naš mucek. Anica Černejeva	245
Z našega dvorišča. Anica Černejeva	246
Cigani. Fr. Ločniškar	256
Vročina. Danilo Gorinšek	258

Pripovedni spisi.

Trdna vera. Ivo Trošt	6
Zlat. Dr. Fr. Zbašnik 21, 38, 62, 90, 114, 138, 166, 191, 214, 243	243
Učitelj Poljanec. Fr. Ločniškar	28
Berač. Borisov	51
Savinčeva Pepa. Ivanka Kalinova	54
Kamenček. Boris Režek	75
Kako je sinica osrečila dobrosrčnega pastirčka. Mirko Kunčič	126
Tri carstva: bakreno, srebrno in zlato. A. N. Afanasjev D. H.	129, 156, 173
Kako se je Frank tepel z medvedom. Karel May D. H.	179
Usmilite se siromakov. Janko Leban	200
Na sejmu. Fr. Ločniškar	204
Hlapec Miha. Drago Kocmut	222
Zgodba o pečatniku. Fr. Ločniškar	229
Ko se je narodil kraljevič Tomislav... Elvira Sittig Dolinarjeva	233
Mimika na počitnicah. Fr. Ločniškar	247
O pametni ženi. A. N. Afanasjev D. H.	251
Kako je Bog udaril Vinski vrh. Arnošt Adamič	257

Poučni spisi.

Ljuba mladina!	3
Naši zaslužni pesniki in pisatelji. Janko Leban. Valentin Vodnik	26, 45
France Prešeren	72, 119, 142
Osvobojenje in svoboda. Vilko Mazi	43
Prosvetno življenje v stari Ljubljani. A Potočnik	49
Nova Ljubljana. A. Potočnik	67
Veselo na delo! Drag. H.	69, 151
Zakladi v premoгу. Vilko Mazi	98
Izprehod po Koroškem. Franc Kovač	121, 145, 170, 197, 218
Žiga Cojz. Janko Leban	225

Gledališka slika.

Jugoslovenska mladina. Mitja Švigelj	12
--	----

Glasba.

	Stran
Narod sebi! Ferdo Juvá nec	18
O moj preljubi, dragi dom. Janko Žirovnik	58
Praznik ujedinjenja. Ferdo Juvá nec	81
Pust. Davorin Čander	131
Gozdič je že zelen... Janko Žirovnik	161
Jurjevanka. Ferdo Juvá nec	209
Srbska narodna. Fran Cvetko	259

Pouk in zabava.

Zastavica v podobah. V. Jordan	32
Janko Leban	32
Izumitelj žepne ure	32
V spominsko knjigo. Janko Leban	33
Ob tridesetletnici. Fr. Rojec	33
Opica in sir. Jos. Gruden	33
Češki legijonar in njegov konj. Jos. Gruden	33
Na morskem dnu	33
Kotiček gospoda Doropoljskega 34, 59, 87, 111, 135, 162, 187, 211, 239, 263	263
V XXX. leto	36
Zastavica v podobah. Oton Gaspari	57
Rešitve in rešilci 57, 84, 109, 134, 161, 185, 209, 238, 259	259
Pozdrav Jurčku. Fr. Rojec	58
Zastavice v podobah. Fr. Rojec 84, 133, 160, 185, 208, 237	237
Milenici Štiblerjevi v slovo	85
Ogromen pajek v praškem muzeju	85
Kako Miško Niško opisuje človeka	86
Navdušena čitateljica	86
Križalka. J. W.	109
Proslava osvobojenja	109
Dolga pot	109
Koliko je zvezd?	109
Ivan Cankar kot otrok in mladenič	110
Slanik	110
Sveti Sava	133
Novoletne želje. Ivanka Kalinova	134
Usmilite se ptičic!	161
Premeteni vrabec. Ivo Trošt	161
Gozdič je že zelen... Fr. Rojec	186
Zimo smo prestali. Fr. Rojec	186
Likovna umetnost 209, 238, 260	260
Veseli pastirčki	210
»Srce«	210
Najstarejše drevo v Sloveniji	260

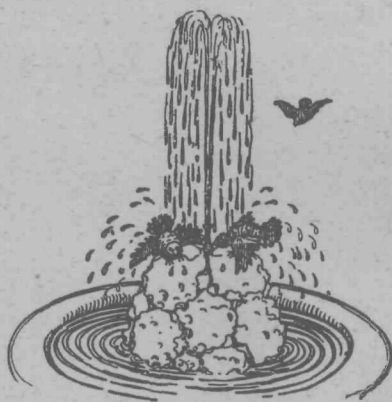
	Stran
Kako se zabavajo živali	260
V slovo	264

Podobe.

Kralj Aleksander in kraljica Marija	5
Prestolonaslednik Peter in bratec Tomislav	11, 235
Kovači	17
Zlat 24, 39, 40, 62, 65, 91, 94, 117, 139, 140, 168, 193, 194, 215, 244	
Valentin Vodnik	27
V trideseto leto	30
Mati	42
Ustanovitev Jugoslavije	48
Mestni trg v Ljubljani	50
Pijanček ga je rešil	53
Stritarjeva ulica ob potresu	67
Stritarjeva ulica danes	68
Kuhinjska tehtnica	69
Nekaj za naše risarje	70
Prešeren	73
Materi v spomin	79, 80
Na Miklavževo	96
Življenje v karbonski dobi	99
Pogled v plinarno	101
Snovi pri suhi destilaciji	103
Bogatin	105, 106, 107
Pri jaslicah	108
Zimska noč	120
Velikovec	121
Želinje	124
O deveti deželi	128
V tej veri	141
Hiša v Kranju, kjer je Prešeren umrl	143
Trušnje	147
Sever in jug	150
Nekaj o izdelkih iz protja	152
Pastirska koč na Jezerah	155
Nebesa otvarja	159
Grad Važenberg	171
Skrbna mama	176
Mačka, podgana in vrana	177
Kako se je Frank tepel z medvedom	182, 184
Prisluškovanje	196
Mali Št. Vid	198
Usmilite se siromakov	200, 202

VIII

	Stran
Bohinj	203
Mlinar in smrt	205, 206
Djekše	219
Cojzova hiša v Ljubljani	226
Cojzov spomenik na Cojzovi cesti v Ljubljani	227
Zgodba o pečatniku	230, 231, 232
Mimika na počitnicah	248, 250
Cigani	, , 256
Poletna zabava	258

POŠTARINA PLAČANA V GOTOVINI.

ZVONČEK

LIST S PODOBAMI ZA SLOVENSKO MLADINO

Letnik XXX.

September 1928.

Štev. 1.

Vsebina.

1. <i>E. Gangl</i> : Naša zastava. Pesem	1
2. <i>Janko Leban</i> : V proslavo desetletnice obstoja naše države. Pesem	2
3. <i>Anica Černejeva</i> : Po našem svetu. Pesem	2
4. <i>Ljuba mladina!</i> Nagovor	3
5. Naš kralj in naša kraljica. Podoba	5
6. <i>Ivo Trošt</i> : Trdna vera. Povest	6
7. <i>Anica Černejeva</i> : Naši zemlji. Pesem	10
8. Prestolonaslednik Peter in bratec Tomislav. Podoba	11
9. <i>Mitja Švigelj</i> : Jugoslovenska mladina. Gledališka slika	12
10. <i>Ivo Erbežnik</i> : Kovači. Pesem s podobo	17
11. <i>Ferdo Juvánc</i> : Narod sebi! Uglasbena pesem	18
12. <i>Ivan Albreht</i> : Vila kliče. Pesem	20
13. <i>Dr. Fr. Zbašnik</i> : Zlat. Povest s podobo	21
14. <i>Mara Lamutova</i> : Ozelenela že desetič bojna je poljana	25
15. <i>Janko Leban</i> : Naši zaslužni pesniki in pisatelji. Poučni spis s podobo	26
16. <i>Fr. Ločniškar</i> : Učitelj Poljanec. Povest	28
17. <i>Fr. Rojec</i> : V trideseto leto	30
18. <i>Fr. Ločniškar</i> : Naš dom. Pesem	31
19. <i>Andrej Rapè</i> : Povsod lepo je	31
20. <i>Borisov</i> : Na poti k svetlejši zarji	31
21. Pouk in zabava	32
22. Kotiček gospoda Doropoljskega	34
23. V XXX. leto	36

Živela Jugoslavija!

»Zvonček« izhaja med šolskim letom v zvezkih vsak mesec in stane v naprejšnjem plačilu za vse leto 30 Din, za pol leta 15 Din, za četrto leta 7·50 Din. Posamezni zvezki po 3— Din.

Uprava »Zvončka« je v Ljubljani, Franciškanska ulica št. 6, Učiteljska tiskarna, I. nadstropje. — Na ta naslov pošiljaj naročnino in reklamacije!

Na naročila brez istodobno vposlane naročnine se ne oziramo.

Rokopise pošiljajte na naslov: Uredništvo »Zvončka« v Ljubljani, Bleiweisova cesta št. 20/II.

Rešitve ugank, nalog itd. sprejemamo le tekom prvih 8 dni po odpravi vsakega zvezka.

Glavni in odgovorni urednik: Engelbert Gangl v Ljubljani. — Izdajatelj: Udruženje jugoslovenskega učiteljstva (UJU), odgovoren Andrej Skulj v Ljubljani. — Tiska Učiteljska tiskarna v Ljubljani, zanjo odgovarja Francè Štrukelj v Ljubljani.

Naša zastava.

*Zastava naša se ponosno vije,
pogumne roke čvrsto jo drže,
iz nje trožarni plamen svetlo lije,
uzneseno vzklika radostno srce:
Pozdravljena, zastava naša!*

*Z neba sinjino spaja se modrina:
v višavo gre željā preburni tok,
saj vzorom dom brezkraina je višina,
nad nami je samó mogočni Bog!
Proslavljena, zastava naša!*

*Ta beli pramen — to čistost je vere,
ki jo v bodočnost vsak od nas goji,
to so kreposti naše tisočere,
kot biser usaka sveti in žari —
prejasna si, zastava naša!*

*Krvi je naše soj rdeča boja,
iz te krvi svoboda vzkliła je,
ko bila k zmagi je najtežja hoja,
junaških src jo kri kropila je —
prekrasna si, zastava naša!*

*Z njo domovina ljuba se odeva,
nje mili znak na prsih je pripet,
in narod, zbran ob njej, ponosno peva,
da sluša ga široki tuji svet:
Presveta si, zastava naša!*

*Ob rojstvu tvojem se v objemu smrti
umirajočih je razlegal jek,
ko so navali vruga bili strti,
iz robstva in ponižanja na vek
oteta si, zastava naša!*

*Naprej nas vodi, pot k svobodi kaži
vsem, ki jih k tlom pritiska zlobe moč,
vse bedne dvigaj, žalostne tolaži,
da te poslednji suženj vzre pojoč:
Pozdravljena, zastava naša! —*

E. Gangl.

V proslavo desetletnice obstoja naše države.

Povsodi lepo petje,
povsodi pestro cvetje,
vihrá zastava naša,
slovesno zvon se zglašá.

In ta vzneseni spev,
iz tisoč grl odmev,
pomemben to je dan
zaté, Jugoslovan!

Deset je let minilo,
kraljevo čuj bodrilo:
»Slovenec, Srb, Hrvat
drug drugemu je brat!

In skupni sem zgradil vam dom,
zval Jugoslavijo ga bom,
do nje ljubezen naj nas veže,
v globino naj srca nam sežel ...«

Junaki Jugoslavijo
prestrčno vsi pozdravijo:
»Zdaj prosti smo okov,
prihaja čas nam nov!

Svobode sije žar,
prosvete mili dar,
naš glas se čuje v šoli,
po naše cerkev moli.

Le eno nas boli,
oh, vas med nami ni,
zasužnjeni mučenci,
goriški vi Slovenci! ...«

Zato pa vsi na boj,
rešite domek moj,
Gorico priborite,
v beg Laha poženite! —

Ko želja ta se izpolní,
najlepše zazore nam dni,
v Gorici bo zaplapolala
zastava naša! Borcem hvala! ...

Janko Leban.

Po našem svetu.

Plavaj, naša misel, plavaj
po slovanskem južnem svetu,
naše kraje nam pozdravi
in prostost v desetem letu!

Koder plavaš, kamor sežeš,
vseповsod je domovina,
vseповsod je naša zemlja,
naša gora in dolina.

Vseповsod smo mi in naši
in nikjer ni tuje volje,
naše je nebo nad nami,
naše je to zlato polje.

In na polju naše žito,
naši klinčki v naših gredah,
in povsod je naša duša
v naših pesmih in besedah.

In povsod je naša želja,
da zaslužímo Svobodo,
in povsod je naša volja,
da si kujemo usodo!

Anica Černejeva.

Ljuba mladina!

Desetletnico praznujemo te dni, desetletnico tistega velikega dne, ko smo dobili svojo državo: praznujemo desetletnico svobode.

Mnogi izmed vas že gotovo poznajo lepo pesem, ki jo je zapel v Napoleonovi dobi naš pesnik Valentin Vodnik, »Ilirijo oživljeno«, pesem svobode. Ni bil Vodnik edini, tudi pesniki za njim so v svojih pesmih izražali hrepenenje po svobodi. Simon Gregorčič in njegova proroška pesem »Soči« vam je gotovo znana.

Ali čutijo vaša srca, koliko hrepenenja, koliko veselja in boli je v teh besedah Vodnikove »Ilirije oživljene«:

O vitez dobrotni,
kaj ti me budiš!

— — — — —
Kaj bodem ti dala?

Pogledam okrog,
izločit' ne morem
skor' svojih otrok. —

Domovina je bila takrat teptana, obupana. Skoro verjeti ji ni bilo mogoče, da jo kdo dviga in kliče iz suženjstva. Kako je hvaležna mogočnemu rešitelju! Že razmišlja, kako bi se mu za to srečo mogla zahvaliti: »Kaj bodem ti dala? ...« Pa se ji zasolzi oko, ko pogleda po svojem narodu, ki se potaplja v tujstvu in ne more več razločiti niti lastnih otrok, dasi ve, da

od nekdanj snežniki
so najina last,
odtod se je naša
razlegala čast.

Ali čutijo vaša srca to veliko, to sveto bol?

In glej, mladina! To hrepenenje po svobodi se je uresničilo pred desetimi leti. O čemer so toliko časa sanjali naši predniki, to je postalo resnica. Bol se je umaknila veselju. —

Po morju bolesti, trpljenja in solz nam je zasijala svoboda, sveta in svetla kakor solnce, ki naj privede nov, čist dan.

Stara avstro-ogrška monarhija je razpadla, ko je bila premagana od mogočnejših nasprotnikov. Narodi te stare vsiljene nam mačehe-domovine so vzeli svojo usodo v lastne roke. Tako smo tudi mi Slovenci z brati Srbi in Hrvati dne 1. decembra 1918 ustanovili novo, lastno državo, ki so jo izvoljeni zastopniki naroda imenovali kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev ali Jugoslavijo.

Pa tudi že v okviru avstro-ogrške monarhije, kamor smo spadali Slovenci in Hrvati in del Srbov, se je često pojavljalo stremljenje po svobodi, osamosvojitvi in združitvi vseh plemen našega naroda. Tudi kri je že tekla v ta sveti namen. Toda prava svoboda in pravo ujedinenje sta prišli šele pred desetimi leti. Ta svoboda in ta narodna edinost pod kraljem našega rodu, to sta najlepša sadova težke, solz in krvi bogate vojne dobe, sta naše najlepše zadoščenje.

Zato, mladina, bodimo vedno pravi Jugosloveni! Branimo svobodo, ki jo imamo, in bodimo je vredni! Na tebi, mladina, sloni sedanost in bodočnost naroda in države!

S ponosom ljubimo našo jugoslovensko domovino, našo svobodno domovino! Ljubimo jo, ljubezen je močnejša nego smrt, je močnejša nego strah pred smrtjo. Bodimo naši domovini zvesti v viharju in solnčnih dneh! Odzovimo se, ako nas kliče, in bodimo s polno dušo in požrtvovalnimi silami pripravljene, zakaj poklicani smo, da branimo jugoslovensko mišljenje in dobljeno svobodo, ako bi bili v nevarnosti. Ako vedno mislimo na to, zjutraj in zvečer, ob delu in zabavi, ako nikdar ne pozabimo na dolžnosti do svojih še neosvobojenih bratov izven naše svobodne domovine, tedaj bomo vredni velike naloge, ki nas čaka v življenju, posebno še tebe, mladina; naloge, da kot svobodni državljani v svobodni državi delamo vse v blagor in procvit naše jugoslovenske domovine.

Danes, ob desetletnici našega uedinjenja prisezimo, da to hočemo!

Slava kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev, slava naši mladi svobodi! —

Maria

Stjepan R.

IVO TROŠT:

Trdna vera.

I.

benem so tisti čas služili v vojski očetje in sinovi. Tudi pri Grudnu na Velikem Logu so čutili to nenavadno premembo. Milan, najstarejši sinko, je kar v mestu zamenjal skromno dijaško obleko za vojaški kroj, odložil knjige in zadel na ramo puško. Nekoliko mesecev pozneje so še tisto pomlad pozvali v vojno službo očeta Andreja Grudna, petdesetletnika.

Gospodinja mati Grudnovka je poslej s hčerkama obračala zemljo, kakor je znala in mogla. Podpore v denarju in zlasti v živilih sta prosila oba, oče in sin. Poštni zavitki so romali za njima, kamor je velela številka vojne pošte, za Milanom naravnost v strelske jarke na Poljsko. Kmalu so nehali. Nehala so tudi njegova pisma na Veliki Log. »Joj, ko bi bil padel!« so se zgražale mati ter Zorka in Ivana. S trepetajočim srcem so poslušale raznovrstne nevesele vesti z bojišča na Ruskem, a o Milanu ni bilo nikakršnih. Povsod, kjer je kdo priporočal, so pozvedovali, če ni morda ranjen ali mrtev, toda zaman.

Neki večer so zopet ugibali, kaj bi se bilo primerilo bratu v koprivnati obleki in ob hrani iz listov repe pred ruskimi topovi. Joško, za Milanom najstarejši brat, pripoveduje, da je slišal pogovor v bližnjem trgu, kako je neki polk pobegnil z avstrijske strani z vojaško godbo naravnost k Rusom v ujetništvo.

Vsa družina je bila edina z željo, naj bi bil Milan tudi med temi srečniki. »Ostal bi vsaj živ! Rusi ga ne bodo mučili!« je menila mati. »In sestradali,« pomaga mlajša Ivanka, dočim pritisne Zorka predpasnik na oči in zajoče: »Nekaj mi pravi, da z našim ne bo dobro. Da bi vsaj ne bil zadet! Oh!...« S prepričevalnim glasom jo zavrne mati: »Jaz pa slutim, da je naš Milan nekje na varnem. Nič hudega ga še ni dohitelo.« Otroci so hvaležno pogledali mater. Saj je bila to tudi njih želja, in materine slutnje navadno niso bile prazne.

Naslednje jutro se zglesi pri Grudnu na vse zgodaj orožnik s puško na rami in povprašuje, če ni morda »študent« Milan doma. »Od vojakov je pobegnil. Če ga ni tu, se skriva kje v bližini ali jo je pa — Judež! — popihal pomagat Rusu.«

Mati je branila sina, češ, v vseh šolah je bil doslej med tistimi, ki so najboljše vse znali in vedeli. »A da bi zdaj in tako v kratkem zašel na napačna pota, ne verjamem. Doslej je vedno ravnal vse prav, celo hvalili so ga vsi za to. Poleg plemenitega sadu ne rastejo na hruški tudi lesnike.« — Orožnik je pa razlagal: »Večina slovenskih dijakov se

je že v miru navduševala za Ruse, za Rusijo in za Slovanstvo. Sami izdajalci! Cesarju so prisegli zvestobo, pa so prisego pogazili in izdali domovino, rodovino, cesarja in svoje sovražniku!»

Grudnovi so strmeli. Nihče se ni več drznil črhiniti besedice. Jezen je odhajal orožnik ter grozil z vešali in smrtjo. Hudi časi so se vrstili poslej pri Grudnovih. »Rusi — naši sovražniki? Ali zato, ker se tepejo z Nemci Francoz, Rus, Anglež in celo Amerika, a mi moramo pomagati Nemcu in Turku? Čigava domovina je v nevarnosti?« Tako so izpraševali Grudnovi otroci mater Marijano, ki jim ni smela odgovoriti po resnici. Ponavljala je le svoje trdno prepričanje, da je njen Milan nedolžen, da mu ni zato nič hudega, pa naj bo že kjerkoli. Materino srce se ne more varati.

Deseti dan je pisal oče: »Milan je izdal avstrijsko zastavo. Pobegnil je k Rusu. Meni so zaradi tega našili na rokav črki p. v. (nezanesljiv). Doma nismo sina nikoli učili take grdobije. Bog se nas usmili! Vse nas bodo grdo gledali zaradi njega.« — Mati je strmela predse, a jokala ni in govorila ni ničesar.

II.

Tretje leto svetovnega požara so poslali petdesetletnike domov. Tudi Gruden se je vrnil k družini, a strt, malodušen. Govoril je: »Do smrti mi bodo očitali sina in njegovo sramoto. In še po smrti! Boste videli!« Otroci so ga pogledovali pomilovalno. Niso ga umeli. Zakaj pa ni mati tožila nikoli tako? Javno sicer in naravnost tudi ni zagovarjala sina in begunstva, a ko sta bila z možem sama brez prič, mu je razlagala: Ali ni bil v šoli ravno tak? Samo Slovenec, Slovan, celo Rus je hotel biti. Niti profesorska svarila niso nič zalegla njemu ne nam. Naj ne bo preveč glasan. Škoda za njegovo nadarjenost! Na Dunaju nimajo radi takih. Nemškimi dijakom je dovoljeno vse, še to, da nas in naš rod sramote s slovenskimi psi, rod brez pravic na solncu, ustvarjen za to, da hlapčuje, da služi drugim.

»Ali nam ni bilo dobro pred vojno?« vpraša Gruden.

»Ne rečem, da je bilo drugim slabše. A črncem v Afriki — je trdil Milan — so puščali Nemci več pravic nego svojim Slovanom v Evropi.«

»En sam človek še ni preobrnil sveta.«

»Več ljudi pa, ki so mu pomagali, je preobrazilo lice zemlje — je poudarjal Milan.«

»Ustreljen bo ali pa obešen, ko se vrne. Še to sramoto na starost.« Grudnovka se je zgrozila kot smrtno zadeta levinja z mladiči: »Ne, ti pravim! On je tudi sedaj premislil, kakor še vselej, kaj ukrene, da se mu ne bo treba vračati — v robstvo.«

»Nikoli več ga ne bomo videli!«

»To je vse v božjih rokah. Ne obupuj, Andrej! Kaj pa, če bodo premagani Nemci?« Sedaj je vzrojil Gruden, kakor je bil slišal v vojni: »Nikoli! To mi verjemi, Marjana! Nikoli! Nemci nikoli, Avstrija nikdar!«

»Kar še ni bilo, se lahko zgodi. Bog deli srečo tudi zaničevanim in teptanim, ne samo Nemcem. Moje srce mi šepeče: Naš Milan se vrne zdrav in čvrst. Saj se on — le on bori za svojo domovino, ne pa za zmago Nemcev, Avstrije in Turkov.«

»Tiho! Žena, ne brbraj nesmisli, neumnosti! Na sumu nas imajo, ušesa so povsod nastavljena v našo pogubo, in z bajoneti nam zgrade tako govorjenje. Koliko jih že počiva za take besede na Suhem bajerju pod Golovcem!«

Kmalu potem je prišla dopisnica »Rdečega Križa«, ki je tedaj posredoval med begunci in njih svojci, med ujetniki in njih domačini, posredoval celo med dobrovoljci na bojiščih in njih domom — tudi na Velikem Logu. Milan je pisal: Zdrav sem. Godi se mi dobro. — Samo to. Vedeli so vendar Grudnovi, da je živ in neranjen. Po številki na karti je pa orožnik ugotovil, da je Milan v dobrovoljski legiji v nam sovražnih vrstah na solunskem bojišču. »Obesili ga bomo, če bo ujet. Kakor tatinska mačka bo visel,« je samozavestno pretil orožnik in pljunil. Odhajaje se je hudi mož še oziral, kakor da išče nekoga po skrivnih kotih Grudnovega doma.

»Tako je, tako! Res! Bog se nas usmili! Mi smo nedolžni!« je ponavljal Gruden za orožnikom, varuhom zakona in javne varnosti.

Četrto vojno leto je že od pomladi nadalje ta mož nehal obiskovati Grudnovo hišo. Nekaj je viselo v zraku: kakšen bo konec vojne? — Ljudje so stradali, vojaki tudi, a prazen in bojazen pa vojno trpljenje so slabi zavezniki. »Našim zaveznikom ob Marni se ne godi najbolje!« je šinil kdove odkod glas po deželi. Avstrijski Slovani so javno govorili in časopisi so pisali odkrito o razmerah po razpadu Avstrije.

»Srce mi hoče počiti!« je tožila mama Grudnova. »Ne vem, da li od veselja ali toge.« In s solznimi očmi je motrila svojo družinico, ki je od nje pričakovala tolažilne besede. »Nekaj se nam bliža — nemir, vihar in tudi solnce.« Za njo sta zajokali obe hčerki, dočim se je oče umikal brez besede. —

Med žetvijo prispe s pošto na Veliki Log zopet dopisnica z rdečim križem. Vsi so se razveselili, poštar sam je ostal resen. Milan namreč ni več poročal: Zdrav sem in ... marveč: »Vaš sin je padel junaške smrti na solunski fronti.« Nepoznana roka je to pisala in nepoznana roka je nalašč prečrtala besedo »junaške« in s tem urezala Milanovi mami kolikor črt, toliko globokih ran v srce.

»Kakor pes bo pokopan na Kajmakčalanu. Turki mu nataknejo glavo ...« je lagal orožnik, ki je došel, da prečita dopisnico. Grudnova

mama ga je pa zavrnila: »Saj ste vi slabši od Turkov, ko ga niste živega ne mrtvega pustili v miru. Sam je odgovoril Bogu za vse. Moj otrok se je boril za domovino.« — »Vse bi vas postreljal na Suhem bajerju!« se je zgrozil mož in zmagovito odšel.

Po tem dogodku je prav kmalu počil glas od solnčnega vzhoda: »Srbi s slovanskimi dobrovoljci so prebili na Kajmakčalanu sovražno vojsko. Premagali so Bolgare. Obroč je počil. Sedaj so na vrsti Turki, potem pride Avstrija.« —

III.

Ljudje niso mogli pojmiti, da je resnica, kar se je vrstilo tisto jesen l. 1918. tako naglo. Zmaga in prevrat. Narodni svet in narodna obrana. Vojska se vrača iz Italije. Jugoslavija in Srbi. Nedoločena bodočnost koroškim Slovencem in primorskim Slovenom. Dalmacija in naše morje. Novi kralj in njegov junaški rod...

Grudnovka je pripovedovala z olajšanim srcem vsa vedra: »Da, da! Za to, sedaj res našo domovino se je boril in padel moj otrok, naš Milan. Kdo se je varal; vi ali on? Kakor se nisem motila jaz v slutnji, se ni motil on zaradi domovine. Tako je!« —

»Za Srbe se je boril,« popravlja gospodar, ki se še ni vživel v dejstvo, da smo mi z njimi v isti kraljevini. Žena ga je zavrnila: »A vi, ki ste se borili za Nemce in za Turke, kaj bi imeli mi danes od tega, ko bi zmagali nasprotniki? Ej, naša zlata mladina je tudi dobro vedela, kaj delal!«

Gruden je čutil v srcu, da govori žena prav, a je molčal iz stare kljubovalnosti.

Prismehljaj se je prvi Vidov dan v novi državi. V cerkvi so oznanjali, da se bomo ta dan spominjali v molitvi vseh junakov, ki so padli za našo domovino od bitke na Kosovem polju do zmage na Kajmakčalanu. Ko je duhovnik imenoval te junake v molitvi, je Grudnovko zmogel glasen jok, za njo so zaplakale še druge matere, soproge, sestre in hčerke, ki so jim ostali svojci na bojišču.

»Ali ste slišali? Nisem se motila. Tudi za našega so danes molili,« so bile Grudnove mame prve besede, ko je stopila s cerkvenega praga na pokopališče. Ponosno se je ozrla po sosedah, celo izzivalno. A vaščanke so ji pritrjevale, dobro vedoč, kako vseč ji de tako priznanje. V njeno srce, v obitelj in vso hišo se je vrnil mir in tiho zadoščenje.

Dve leti pozneje so postavili na pokopališču na Velikem Logu vsem padlim vojakom skupen spomenik, lep in dostojen, kakor se spodobi hrabrim borcem. Z zlatimi črkami so vklesali v kamen njih imena. Blestelo se je med njimi ime Milana Grudna. Ves ponosen je prispeval k stroškom tudi oče Gruden. Ni se več bal javnega mnenja in očitkov.

»Mi smo branili svojo prejšnjo državo res kot tujci, najemniki. Pri Piavi smo zagnali puško v koruzo in šli domov. Za nami je streljal še ves teden Lah ter se bahal, da nas je zmagal. Ali ta naš Milan, moj sin, počiva med onimi, ki je bežal sovražnik pred njimi.« — Tako je govoril Andrej Gruden, ko je pozabil na vojaški strah. Možje mu niso ugovarjali. Toda če je razlagala to razliko sosedam Grudnovka in zatrjevala, da je ona skoro vse slutila že naprej, kako se preokrene, so ji priznavale na glas: »Zares! Malo mater v naši državi je imelo tako trdno vero.«

Ob desetletnici prohibitja solunske fronte je njena neutešena materska ljubezen dobila nekje sliko cerkve na grobišču padlih junakov, kjer je v kamen vrezano ime Milana Grudna, podporočnika na Kajmakčalanu. Sliko je na domačem pokopališču prilepila v nedeljo potem na skupni spomenik poleg sinovega imena. Ozrla se je na križ, na sinovo ime in na pravoslavno kapelo na sliki in se zgrudila na kolena ...

Hčerki sta našli mater onesveščeno in sta jo odvedli domov.

Naši zemlji.

O, zemlja, ti naša majka,
pozdravljena tisočkrat! ...
Ti si nam kakor bajka,
ki hodi jo deca iskat!

Pomlad te je spet razorala,
plug je v živo zadel:
brazde so krvavele
in mak je rdeči žarel.

Iz ran je vstalo življenje
in vstal je tvoj blagoslov,
iz ran nam je kruhek vzrastel,
jesen ga spravlja pod krov.

O, zemlja, ta tvoja ljubezen
je kakor pozdrav od Boga,
in vsaka naša stopinja
nam pravi, da smo doma.

In vsaka drobna rastlina,
ki daješ ji hrano in kri,
ve, da si domovina
in majka, zemljica ti!

In vsaka ptičica mala,
ki hodi k tebi v vas,
v vas in v šolo in v svate,
nam pravi in kliče na glas,

da je zlata Svoboda
tvoj zakon in tvoje ime
in da je večna priroda
zapisala nam ga v srce.

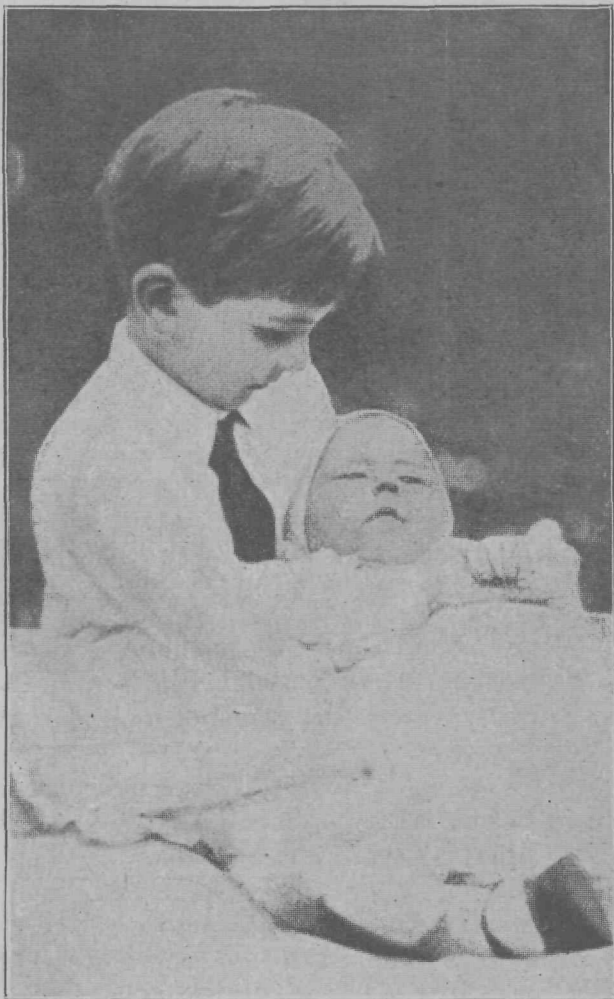
In da smo stoletja živeli
kot ptičke, zaprte v kletih,
in da je takšno življenje
ponižanje, kazen in greh.

O, zemljica naša bogata,
ti nas življenja učiš
in ti nam v desetem letu
Svobode ljubezen deliš ...

In ti nam daješ spoznanje
in nam odpiraš oči:
življenje je darovanje
in sad je srčne krvi.

In dom je sreča in zdravje
in sloga je vera in moč,
svoboda je solnce življenja,
življenje brez solnca je noč!

Anica Črnejeva.

*Prestolonaslednik Peter
in bratec Tomislav*

MITJA ŠVIGELJ:

Jugoslovenska mladina.

Gledališka slika ob desetletnici Jugoslavije.

Prizorišče je enostavno. V ospredju velik prazen prostor, ob krajih omejen od zaves. Ozadje pregrinja velika zavesa, ki jo je mogoče odgrniti od srede na obe strani. Za to zaveso nekoliko vzvišen prostor za žive slike. Bolj v ozadju, nekoliko na levo stran prizorišča pomaknjena stoji velika lipa, simbol vsega Slovanstva. Pod njo klop.

Osebe: Jugoslovanska mladina, dečki in deklice v narodnih nošah iz vseh pokrajin Jugoslavije, kakor iz Srbije, Slovenije, Hrvatske, Bele Krajine, Dalmacije, Bosne, Slavonije, Črne gore itd. — Jugoslovanska mladina iz zasedenega ozemlja: Primorec v slabi, raztrgani obleki, Korošica v narodni noši. — Češka deklica v narodni noši in češki deček v sokolski obleki. — Stara babica — svetovna zgodovina. — Bela žena — Jugoslavija. — Osebe iz živih slik.

1. prizor:

Prizorišče je močno razsvetljeno. — Od desne se pripode dečki in deklice v narodnih nošah iz vseh pokrajin Jugoslavije. Vrte se in skačejo okrog ciganskega dečka z violino, ki ga potiskajo s seboj sredi gruče. Z vzkliki »Zaigraj nam, ciganček!« in »Zaigraj nam veselo pesem!« silijo vanj, da bi jim zaigral na svojo violino. Tako se pripode do pred lipe.

Slovenski deček: Zaplešimo, bratci! Cigan nam bo sviral.

Srbski deček: Bratci, zaigrajmo kolo! Ciganče, le pridno udarjaj po taktul!

Vsi: Sem v vrsto, sem v vrsto! (*Sklenejo se v vrsto po parih, tesno drug ob drugem, z rokami sklenjenimi čez ramena.*)

Ciganski deček (*sede na klop pod lipo, nastavi violino in lok in prične svirati kolo-seljančico.*)

Dečki in deklice (*se polagoma spuščajo v ritem kola, zibajoč se na levo in desno. Pari iz raznih pokrajin se lahko utrgajo iz vrste in zaplešejo pred njo svoje posebno kolo, med tem ko jih vrsta samo spremlja s tem, da tolče takt z nogami. Pri takem predvajanju naj se pari hitro izmenjavajo. — Ko postaja ritem čedalje hitrejši, se vsi razklenejo, primejo za roke in sklenejo krog. Ciganski deček vstane s klopi pod lipo, skoči v sredo kroga in svira dalje, udarjajoč ob tla takt z nogami. Vedno hitrejši ritem se približuje koncu.*)

2. prizor:

Prejšnji, stara babica.

Stara babica (*vstopi z desne, opirajoč se na močno gorjačo. Oblečena je vsa v črno*): Pozdravljena, mladina! Dal Bog, da bi bile vaše ure vedno tako vesele, kakor so sedaj!

Dečki in deklice (*zaustavijo kolo, cigan neha svirati. Vsi stečejo naproti stari babici in jo potiskajo proti lipi ter posade na klop.*)

Posamezni vzklíkajo): Pozdravljena, stara mamica! Babica je prišla k nam v vas! Pozdravljena!

Slovenski deček: Pripoveduj nam kaj, babica!

Srbski deček: Res je, pripoveduj nam kaj, da se česa naučimo iz tvojih zgodb!

Vsi: Pripoveduj nam, pripoveduj nam kaj!

Stara babica: Poslušajte me. (*Dobro se presede, skloni naprej in nasloni roke na palico.*)

Dečki in deklice (*posedejo v gruči na tla krog starke*).

Slovenski deček: Babica, pripoveduj nam, kod so tekla tvoja slavna pota, katere narode si obiskala ter jim prinesla slavnih dogodkov! Pripoveduj nam, kaj te je privedlo k nam!

Stara babica: Poslušaj me, deca! Poslušajte me, otroci! Ne bom vam pripovedovala o drugih narodih in o dogodkih izven naše domovine. Pripovedovala vam bom o naših prednikih, o njih delih pod ono vejo te lipe, ki je pognala proti jugu. Mali ste bili še takrat, mali; in morda kdo izmed vas takrat še ni bil ugledal luči sveta; morda pa je še kdo med vami, ki se bo spomnil tistih temnih in tistih svetlih dni. Poslušajte!

Vsi (*prisedejo bliže in nemo poslušajo*).

Stara babica: Še davno in davno pred onimi časi, o katerih vam hočem govoriti, so prišli vaši predniki v te kraje in si jih osvojili. Delali so s trdo roko in sekali v še tršo skalo lbrazde, ki so vanje sejali svoj trud. Ustvarili so si svoje domove, svoja domača ognjišča. In zemlja, ki je bila prej pusta, neobdelana, je postala sedaj obdelana, obdelana od njih in zato samo njihova! — Z vseh strani je obdajal to zemljo vaših prednikov tujec, grabežljiv in brezobziren. Lastil si je oblast nad to zemljo vaših prednikov, lezel je z vseh strani vanjo in si podvrgel njene prebivalce, da bi izkoristil njih delo. Tako so potekali neslavni dnevi vaše davne zgodovine, dolgi, dolgi dnevi. — Prišli pa so časi, ki jih ne smete nikdar pozabiti, mladci, in o katerih vam hočem sedaj govoriti, ne govoriti mnogo, ali povedati vam toliko, da vam bodo ostali v večnem spominu — vaši predniki so se hoteli osvoboditi tujega gospodstva, dvigniti se v svoji lastni moči, samostojni in svobodni. In pričela se je velika, težka borba. —

Takrat je zaorilo po vsem svetu. Narodi so se dvignili, dvignili so se drug nad drugega, vezali so se med seboj proti tretjemu. Nastale so velesile, da potolčejo one, ki so hoteli razširjati svoje gospodstvo nad onim, kar ni bilo njihovo. A ne samo velesile! Na meji med Evropo in divjaško Turčijo se je dvignil narod za svoje pravice, za svoje in za svojih bratov pravice. Med njim je vstal mož, ki je prijel za vajeti in pognal. Ali v svobodo — ali pa v smrt! Prišli so težki dnevi, bridke ure. Sovrag je bil v premoči, prodiral je in prodiral... (*Med zadnjimi besedami se polagoma stemni, zavesa v ozadju se razgrne in na vzvi-*

šenem prostoru za njo se prikaže osvetljena živa slika, predstavljajoča umik čez Albanijo. V gručo strnjeni, izmučeni in razcapani, v težkem, utrujenem koraku se pomikajo srbski vojaki navkreber čez ostro, okorno skalovje, zameteno s snegom. Na čelu jim, sključen, oprt ob palico, koraka njih voditelj, kralj Peter. Nad umikajočo se četo podi vihar težke, sive oblake.) — Vaši rojaki, vaši predniki so se morali umikati s svoje zemlje, s svoje lasti! Strašna je bila pot. Kdor ni zmogel nadčloveškega napora, ta je podlegel. Toda rajši drugam v smrt, nego v robstvo na rodna tla! (Toda zavesa zopet zagrne živo sliko in prizorišče se osvetli.) Drugje so našli vaši predniki zavetja, v tuji zemlji so našli mir — doma ga niso mogli. Toda lovci so že dolgo prežali na ujednega dvoglavega orla. Z združenimi močmi so udarili nanj. Črni orel, orel robstva se je umikal, umikal se je belemu orlu, orlu svobode. Takrat, takrat je bil boj na življenje in smrt — ali zmaga in svoboda ali pa zopet robstvo. (Med tem se znova stemni, odgrne se zavesa v ozadju in prikaže drugo živo sliko: boj med Srbijo in Avstrijo. Bojno polje, na tleh leže mrtvi vojaki. Dva še stojita v tesnem objemu borbe. Srbski in Avstrijski vojak. Brez orožja, z golimi rokami se borita za zmago. Dolgo se ne premakne nihče, drug drugega hočeta stlačiti z železno roko k tlom. Končno se avstrijski vojak ukloni. Počasi se upogiba pod jeklenim pritiskom izmučenega Srba, ojuhačenega v poslednjih naporih, dokler ne omahne in ne obleži na truplih drugih. Srbski vojak dvigne roki, obrne pogled proti nebu, poklekne. Roki sklene k molitvi in glavo skloni na prsa... Zavesa zagrne sliko, prizorišče se osvetli.) — Tako je prišla zmaga, končna zmaga. Po vsem svetu so potihnilo boji — vsak je dobil svoje pravice, vsak svojo svobodo. Jugosloveni, očiščeni s svojo krvjo, so se združili. (Prizorišče se stemni, zavesa odgrne tretjo živo sliko. Mrtveci še leže na tleh. Nad njimi pa stoje Srb, Hrvat in Slovenec in si družijo roke. Sredi med njimi stoji bela žena, Jugoslavija, ter polaga svoji roki na roke treh bratov.) Takrat sem bila zadnjikrat pri vas, mladci, pred desetimi leti. (Slika se zagrne, prizorišče osvetli.) — Med zadnjimi besedami starke, ko živa slika še ni bila zagrnjena, vstopi z desne s plašnim korakom primorski deček v slabi, raztrgani obleki. Ozre se na sliko, skrije obraz v dlani, sede na tla in tiho zajoka).

3. prizor.

Prejšnji, primorski deček.

Stara babica (vstane in nadaljuje): Da, takrat je slavna zgodovina zadnjikrat posetila vašo deželo, takrat, ko se je porodila vaša nova domovina, vaša lastna, svobodna država. Minilo je deset let, deset let detinstva, deset let življenja, ki so človeku namenjena za igranje. Toda sedaj ni več časa za igranje, sedaj je treba misliti na

Vsi (*nemo obstanejo*).

Slovenec (*stopi iz srede*): Kaj naj ji prinesemo mi, ki nimamo drugega, nego svojo mladost?!

Stara babica: In ta vaša mladost je zlata vredna, presega vsa bogastva. Darujte jo domovini, ona čaka nanjo, čaka na sveže mlade moči.

Slovenec: Dajmo torej, bratci, kar imamo, dajmo svojo mladost domovini, in ona nam bo dala, kar da domovina.

Stara babica: Tako je prav. Mladina z idejami, srčnostjo in krepostjo je dobra nada za svoj narod. Pojdite, domovina vas čaka!

5. prizor.

Prejšnji, češka deklica in češki deček.

Češka deklica in deček (*vstopita roko v roki z desne*).

Češka deklica: Pozdravljeni, prijatelji! Nosiva vam po zdrave od vaših bratov, od češke mladine. Danes je naš skupni dan! Od danes naprej nas čaka ista pot, ista pot mladine. Roko v roki pojdemo naprej, da poneseimo ime vsega Slovanstva na zastavi slave v širni svet, v knjigo zgodovine! (*Prizorišče se stemni, zavesa v ozadju se razgrne. Na vzvišenem prostoru, do katerega drži nekaj stopnic, stoji bela Jugoslavija in z odprtimi rokami čaka na dar mladine. Vsa gruča se postavi pod stopnice, iz nje pa se dvignejo Srb, Hrvat in Slovenec, ob straneh jima češki deček in češka deklica.*)

6. prizor.

Vsi razen stare babice, ki odide na levo.

Jugoslavija (*razprostre z rokami obširno, belo haljo, kakor da bi hotela vanjo zgrniti vso mladino*): Pridite pod moj krov, za vse je dovolj prostora!

Srb, Hrvat in Slovenec: Sprejmi nas, mati, pod svoje okrilje! Svojo mladost, svojo moč, svoj um, svoje znanje in svojo ljubezen ti prinašamo v dar. Naše življenje naj živi za tebe! Tebi se daruje in zato se bo borila jugoslovenska mladina! (*Vsi odpojo državno himno.*)

Zastor pade.

Kovači.

Deset že plove brod naš let
 prek morij viharnih med čermi.
 Vrtinci obkrožajo ga brezdanji.
 A močna je roka krmarja,
 ki vodi nam brod v varni pristan.
 Že mnogo se sidro je potopilo,
 v morja se čereh je zalomilo,
 da bratje mornarji so trije
 izgubljali upanje v grozi viharja. —
 Pa stopa na krov že novi rod:
 kovači mi mladi,
 ki sidro smo novo skovali,
 to sidro nezlomljivo je,
 ker nam iz vročih src
 plamen jeklo je varil ...

Ivo Erbežnik.

Narod sebi!

Ob 10 letnici uedinjenja.

Besede Andreja Rapeta.

Uglasbil Ferdo Juvánek.

Veličastno.

Na po-

Sopran 1.
2.

Ve - lik dan! Glej, soln - ce vzha - ja!

lja - ni si - len Dom;

Na po - lja - ni si - len Dom, si - len Dom; smreko rod na krov za -

Res je, kar je bi - - lo dvom.

sa - ja. Res je, res je, kar je bi - lo dvom. In na -

„Sre - ča v Do - mu

pis na Do - mu ja - sen: „Sre - ča v Do - mu bi - vaj!

bi - - - vaj! *zadrž. s poudarkom* Ka - ko

Sre-ča v Do-mu bi-vaj! Sre-ča v Do-mu bi - - - vaj! *mf*

malo živahnješe

narašč.

ne bi, ka-ko ne bi, saj ga zi-dal je ves

mf Ka-ko ne bi, ka-ko ne bi, saj ga zi-dal

na - - rod. *zadrž.*

je ves ná-rod, zi-dal ga je ná-rod se - - bi,

Kakor v začetku

f zi-dal ga je ná-rod se - - bi. V Do-mu tem ol-tar gra-

Pred ol - tar - jem sve - če - nik - -

di - mo. Pred ol-tar-jem sve - če - nik, sve - če - nik, ná-rod

se — po - bo - žno zbi - - raj, Dom svo - - bo - de je pom-

počasi
ff
nik, Dom svo - bo - de je pom - nik.

Vila kliče.

Vila kliče na planini:
»Gora Peca, gora Peca,
kje mi je uboga deca?«

Glas odmeva po dolini
do Celovca in Beljaka.

Tam ob Dravi mati plaka:

»Vila bela na planini,
tvoja deca vsa ob Glini,
po Podjuni in ob Dravi
o nesreči zgodbe pravi:
Tujci so ji zemljo vzeli,
rodno hišo, rodno grudo,
mater nje so zaklenili,
da ne more govoriti.

Kaj naj rečem?! Zlo prehudo,
da ga morem v strup prelit,
sto let ne bi rasla trava,
kamor bi ga kapljo zlila!«

Vila pravi na planini
in naroča gori Peci:
»Reci, reci moji deci,
njej ob Dravi in ob Glini:
Zlo do zlega, res je hudo,
ali vstalo bo še čudol!
Pridejo junaki beli
kakor solnce in kot bliski,
ko bo deca najbolj v stiski,
mater bodo ji oteli,
hišo, zemljo, dom vrnili...«

Ivan Albreht.

Dr. F. ZBAŠNIK:

Zlat.

I.

Peterček pri birmi.

Na posled se je bil vendar približal tisti toliko zaželeni dan, ko naj bi šel Peterček k birmi. Že pred leti, ko je bilo zadnjikrat v tem kraju birmovanje, je silil mater, da bi mu dobila botra, a ga je bila mati potolažila, češ, da se nič ne mudi in da niti prav ni, ako pošiljajo starši premajhne otroke k birmi. »Človek mora biti toliko odrasel, da ima vsaj nekaj pojma o tem, kaj birma pomeni!« tako je dejala. In Peterček, ki je bil svoji mami na moč vdan, se je dal pogovoriti, dasi njenih besed ni povsem razumel.

Zakaj si je Peterček tako želel k birmi, ni nikoli nikomur povedal, a mati je menda nekaj slutila, zakaj nekoč mu je rekla: »Ako greš k birmi, ne smeš misliti vedno samo na darilo, ki ti ga morda boter da!« Ker je Peterček na to opombo molčal, se sme sklepati, da je mati pravo pogodila in so mu res take misli rojile po glavi. No, Peterček je gojil tudi še drugo tiho željo — rad bi videl, da bi ga boter peljal k birmi v Ljubljano, kakor je že tega in onega izmed njegovih tovarišev. A ko je nekoč o Binkoštih materi to svojo željo razodel, ga je posvarila, da naj ne sega tako visoko, ker si smejo kaj takega želeli samo otroci bogatih staršev, ki lahko dobé tudi imovite botre. On da naj le lepo dotlej počaka, da pride škof zopet v te kraje birmat.

V resnici je imela mati poleg vzroka, ki ga je Peterčku navedla, češ, da je premlad, tudi še drug razlog, da je odlašala z birmo. Bila je vdova po skromnem uradniku, ki je umrl tako zgodaj, da Peterček svojega očeta niti poznal ni. V takem podeželskem mestecu pa, kjer je živela s svojim sinčkom, ljudje siromake še vse bolj prezirajo kakor v velikih mestih. Zato jo je jako skrbelo, koga bi naprosila, da bi šel Peterčku vezat birmo. Vedela je, da bo povsod vse polno izgovorov, pa naj že potrka tu ali tam. Ali ni to, kakor bi šla beračit? In ona je tako nerada nadlegovala! No, naposled, ko je prišel čas za to, se je le morala odločiti. Po daljšem razmišljanju pa je izprevidela, da ji ne kaže obračati se do bogatinov in napotila se je k siromašnemu upokojencu samcu, ki je bil odkritosrčen prijatelj njenega pokojnega

moža. Vedela je, da ne bo mogel dati njenemu Peterčku nikakega dragocenega darila, a bila je prepričana o njegovem blagem srcu in je za trdno upala, da ji ne zavrne prošnje, ako mu bo le količkaj dopuščalo zdravje. Zakaj bil je bolehen in je moral iti baš zaradi tega prezgodaj v pokoj. Navzlic temu pa, da je zaupala na moževega prijatelja, je vendar s strahom potrkala na njegova vrata. In ko je stala pred njim, je z drhtečim glasom zaprosila: »Gospod oficijal, nikar ne zamerite, da vas nadlegujem! Moj sin mora k birmi in botra nama treba! Če bi bili vi tako dobri in...«

Zapazila je, kako se je bolehnemu možu nenadoma nagubančilo čelo, in ni si upala do konca izgovoriti. Vsa nemirna je pričakovala, kaj ji poreče. On pa je obotavljaše se odgovoril: »Jaz — jaz da bi? ... Ali nista drugje nič povprašala? Toliko imovitih ljudi je! Birmanec se mora z veseljem spominjati birmanskega dne! To je mogoče pa samo tedaj, ako...«

»Vi mislite, ako je bil birmanec bogato obdarovan! Toda kaj takega jaz in moj Peterček ne zahtevava! Hvaležna vam bova svoj živ dan jaz in on že za dobrotnost, ki nama jo izkažete, če vzamete nase trud in greste z njim v cerkev.«

»No, pa dobro! Ako vama je res do tega, da ravno jaz in ne kdo drugi, pa bodi! Prijatelj sem vama, to mi lahko verjameta, kakor sem bil prijatelj vajinega prerano umrlega očeta in zaščitnika!«

Preden je prišel boter tisto nedeljo, ko se je imela vršiti birma, po Peterčka, je mati temu naročila: »Glej, da ne boš botra s kakimi prošnjami nadlegoval! Zakaj dober človek je, toda siromak! In ako te vpraša, če bi kaj rad, reci, da si ničesar ne želiš! Ali šj slišal?«

Peterček je žalostno prikimal, zakaj birmo si je predstavljal doslej malo drugače! ...

Ko sta bila Peter in njegov boter v cerkvi opravila in sta stopila pod milo nebo, sta se le s težavo prerivala skozi ljudi, tolako se jih je bilo nabralo, zakaj bili so privreli iz bližnje in daljnje okolice skupaj. Mnogi otroci, ki so bili s Peterčkom vred pri birmi, so nosili že z darovi natlačene cule s seboj, si mašili usta z lectom in drugimi sladkimi stvarmi ali pa so piskali na razne piščali, da so človeka ušesa bolela. No, do takih stvari Peterčku ni bilo, bil je že prevelik in pre-pameten. Pač pa je milo pogledoval za tistimi izvoljenimi tovariši, ki so imeli bogate starše in imovite botre in so sedali v vozove, da oddr- drajo proti domu, kjer jih je čakalo kdo ve kako imenitno kosilo in nemara tudi darilo. E, tudi on bi se rad peljal takole v lepi kočiji skozi množico ljudi in se dal občudovati in blagrovati! Pa to željo je hitro zatrl. Mati ga je dostikrat učila ponižnosti in mu priporočala, da naj ne hlepi po stvareh, ki jih ne more imeti, češ, da je samo tisti človek srečen, ki se zadovoljuje z malim. Obrnil je torej pogled na drugo stran. A tu so ga zbadali zopet v oči premnogi kričavi napisí, ki

so z njimi vabili birmance in botre k sebi trgovci in jim priporočali v nakup najrazličnejša darila. Peterčku se je nehote noga ustavljala in zdaj pa zdaj mu je zadrhtela roka, ki jo je držal boter v svoji. Boter pa je razumel to drhtenje, razumel tudi Peterčkove željne poglede...

»Ali bi kaj rad, Peterček? Le povej! Kaj malega tudi jaz še zmorem!«

»Hvala, boter! Ničesar si ne želim!«

»E, to pa že ni res!« se je zasmejal boter. »Ampak je lepo in prav od tebe, da si tako skromen! Še večkrat boš moral biti v življenju! Toda nekaj ti pa le moram kupiti za birmo, kaj takega, da ti bo koristno. Tvoj slamnik ni več kdo ve kaj! Ponošen je že in se ne prilaga nič kaj novi obleki, ki ti jo je mati kupila za današnji dan. Za vse pač ni bilo denarja! Glej, tamle izberem kako novo pokrivalo!«

Stopila sta v prodajalnico, in Peterček je imel kmalu lepo novo čepico na glavi, prav tako, kakršno bi že davno rad imel. Zdaj je bil potolažen. »Kako dober je moj boter!« si je rekel po tihem. »Mati je rekla, da je siromak in vendar mi je podaril nekaj tako lepega!« Iz materinih besed je namreč sklepal, da mu boter morda ne kupi prav ničesar!

No, boter je nakupil tudi še nekaj prav dobrega sadja, potem sta šla pa domov po mater, nakar so krenili vsi trije v gostilnico, kjer se je Peterček najedel raznih dobrih stvari, ki doma nikoli niso prišle na mizo. Po kosilu je spremil boter Petra in njegovo mater domov, kjer so še nekoliko pokramljali. Preden se je boter poslovil, je potegnil Peterčka k sebi, mu položil roko na ramo in mu rekel: »Res, pravega čudaka si si izbral za birmanskega botra! Kupil sem ti čepico namesto kake lepe ure in zdaj ti hočem dati še nekaj za — klobuk, ampak ne za navaden, temveč za doktorski klobuk!«

Izreki je segel v žep in stnil Petru neko drobno, v papir zavito stvarco v roko.

Ta je strmel in ni vedel, kaj bi. Boter pa mu veli: »No, le odvij in poglej, če ne, mi morda še vse skupaj proč vržeš!«

Peter je strahoma razvil papir, in nasproti mu je zablestel tenak, a svetel denar, kakršnega še nikoli ni videl — zlat, majhen sicer, a vendar že nekaj vreden. Peterček je začuden gledal, boter pa ga je vprašal: »Ali veš, kaj je to: doktorski klobuk? Pa odkod naj bi ti to vedel! Premajhen si še! Poslušaj me torej! Ako hočeš biti kdaj velik, imeniten gospod, moraš postati doktor, kakršen že, zakaj doktorjev je več vrst. Seveda učiti se bo treba, dosti učiti! Brez velikega truda ni te časti! ... Časih je bila navada, da so izročili tistemu, ki je dobro dovršil vse študije, na slovesen način doktorski klobuk. Dandanes ni tega več. Pač pa ti izročijo na poseben, močan papir, ki se mu pravi pergament, natisnjeno diplomo ali izpričevalo v dokaz, da si prebil vse predpisane izpite in da si bil proglašen za doktorja. Doktorski

klobuk seveda ni bil zastonj! Moralo se je plačati zanj, kakor moraš plačati dandanes za diplomo. Razen tega pa je v navadi, da se da tistemu, ki ti izroči diplomo, takle majhen zlat v dar. Sicer bi se dotični tudi drugega denarja ne branil, a bolj imenitno je, ako, mu podariš zlat. Akoravno pa, kakor rečeno, dandanes ne dobi pri proglašenju za doktorja nihče več klobuka, se vendar še pravi, da si dal tisti dar za doktorski klobuk. Tudi meni je dala neka dobra duša ta zlat v isti namen. A meni se ni posrečilo, da bi si bil pridobil doktorsko čast. Sicer sem se zapisal na visoko šolo in sem bil tudi res kakega pol leta na vseučilišču, a potem sem pod neugodnimi razmerami omagal —

pustil sem nadaljnje študije in postal pomožni uradnik. Želim od srca, da bi imel ti s svojimi napori več uspeha in da bi si res priboril tudi še doktorski klobuk! Dotlej pa hrani ta zlat kot spomin, kakor sem ga jaz hranil do današnjega dne...«

»Pa če je tako drag spomin,« je ginjena izpregovorila máti, »pa bi vendar ne bilo treba... In kdo ve, če ne pride še kdaj kaka stiska...«

Boter pa je odvrnil: »Poslušajta me, kaj vama pravim! Ni je take stiske, ki bi mogla mene pripraviti do tega, da bi izmenjal ta zlat! Izmenja naj ga, ako že mora biti, kdo drugi! Ker ga nisem mogel porabiti za to, za kar mi je bil dan, ga, sploh ne maram porabiti zase!

Mogoče bo imel Peterček več sreče, nego sem jo imel jaz! Če bi pa tudi njemu ne bilo usojeno, potem naj se zgodi po volji božji in on naj stori z zlatom, kar mu drago!»

Peterček s svojo še otroško pametjo ni mogel vsega doumeti, kar je govoril boter. Navzlic temu pa so se mu njegove besede vtisnile globoko v spomin in v srce...

Ozelenela že desetič bojna je poljana . . .

Kdo izmed nas je slutil jasne dnove,
ko sužnjih dni nosili smo okove? —
Kot kres goreč nam vzplapolal je svetel dan,
očiščen v krvi tisočerih ran.
Mogočen spev doni čez plan:
»Svobode praznik svoj slavi Slovan!«
Ozelenela že desetič bojna je poljana,
kjer bila nam svoboda je izvojevana:
junakov jo je smrt rodila,
njih topla srčna kri krstila
in naša jo bolest gojila.
Kdor v bratski slogi ne živi,
ta k maščevanju kliče mrtvo kri!
Ozelenela že desetič bojna je poljana
in vsa je s cvetjem posejana;
a duh bojevnikov nad nami bdi
in nas k vzajemnosti bodri.
Da vzklik si kakor ptič dvoživ
iz ognja vojnih razvalin,
zavedaj se, slovenski sin,
zavedaj, draga se mladina,
ki vabi te ponosna domovina.
Pripravljajmo se z delom na slovesni dan,
ko za trpeče brate onkraj mej
pozove prapor nas na plan,
ko našo sveto himno »Bože pravde . . .«
zapoje z nami sužnji Kras in Korotan,
tedaj bo šele pravi naš slovesni dan!

Mara Lamutova.

JANKO LEBAN:

Naši zaslužni pesniki in pisatelji.

Vsak zaveden narod visoko čisla svoje zaslužne pesnike in pisatelje. Dodobra je prepričan, da trdi prav oni velmož, ki pravi, da narod, ki bi tega ne storil, ni vreden, da so se mu rodili ti vzorniki narodne prosvete! Slovenci smo tudi ponosni na svoje pesnike in pisatelje. Opazil sem, da se že mladina zanima zanje in jih ljubi. Kolikokrat me je že vprašal učenec ali učenka: »Kdo je pa ta pesnik, ta pisatelj, ki je spisal to ali ono pesem ali povest? Rad bi poznal tudi njegovo podobo!«

Dobro, vrli deček, brhka deklica, ki tako vprašuješ! Zanimivo je res vedeti, kako so živeli, delovali, trpeli in se borili naši pesniki in pisatelji za naš narod. Njih zgledi bodo gotovo navdušili našo mladino, da jih bo posnemala. Iz take mladine zrastejo ljudje, ki bodo v korist in čast našemu narodu!

Da vas, dragi otroci, še bolj navdušim za naše pesnike in pisatelje, vam hočem podati v besedi in sliki celo vrsto takih mož, pri čemer se poslužujem najboljših virov, ne da bi vam te vire imenoval, ker vas to ne zanima. Našteti hočem pa le one pesmi in povesti teh mož, ki so primerne za vas. Drugo boste čitali, ko odrastete. Začnimo s prvim našim pesnikom — Valentinom Vodnikom!

Valentin Vodnik.

Valentin Vodnik se je rodil 3. februarja 1758. v Zgornji Šiški blizu Ljubljane. Starši so mu bili preprosti kmetje. Devet let star popusti, kakor sam piše, »igre, luže in drsanje po mlakah« ter se je začel učiti brati in pisati pri učitelju Kolencu, potem je šel v Novo mesto, kjer mu je bival stric Marcel Vodnik, ki je bil tam frančiškan in je fantiča pripravljajal za vstop v gimnazijo. Nato je Vodnik šel k jezuitom v Ljubljano, kjer je študiral latinske šole. Leta 1775. je stopil v red sv. Frančiška, kjer je napravil obljubo ter pel novo mašo pod imenom Marcelijan. Leta 1784. ga je ljubljanski škof Herberstein poslal kot posvetnega duhovnika na kmete duše past. Valentin Vodnik je prišel najprej za duhovnega pomočnika v Soro, potem na Bled, l. 1793. pa je bil imenovan za kaplana v Ribnici in tega leta februarja mēseca za vikarja v Bohinjščini (v Gorjušah in Koprivniku). Da je tu živel, je jako znamenito, ker se je seznanil z baronom Cojzom, ki je bil veleučen bogataš. Cojz je imel na Vodnika velik vpliv. Nasvetoval je Vodniku, naj izdaja »Veliko pratiko«, v katero bi se sprejemale zemljepisne stvari in poljudni spisi. Vodnik je slušal Cojzov nasvet ter izdal pratiko za leto 1795., 1796., 1797. Cojz je Vodnika učil tudi rudinstva.

V Bohinjščini je Vodnik ostal do l. 1796. Cojzovi in Vodnikovi prijatelji so si jako prizadevali, da bi Vodnika spravili kam bliže Ljubljane. In res je 1796. l. prišel za kaplana in beneficijata v Ljubljano.

V Ljubljani se je za Vodnika začelo novo življenje. Imel je prost vstop pri Cojzu, ki je bil v Ljubljani posestnik lepe hiše. Pravo Vodnikovo slovstveno delovanje se začenja pravzaprav v Ljubljani pod pokroviteljstvom barona Cojza. V Ljubljani je Vodnik nadaljeval svoj koledar (pratiko) ter jel izdajati »Ljubljanske Novice«. Ta časnik je mnogo koristil v probujo in napredek Slovencev. Leta 1798. je Vodnik postal gimnazijski učitelj jezikov in zgodovine. Učil je vse predmete (razen veronauka) v najvišjem razredu gimnazije, kar kaže, da je bil res učena glava.

Francozi so l. 1809. pridrli v Avstrijo, ki jim je morala odstopiti Koroško, Kranjsko, Primorsko in Dalmacijo. Iz teh dežel je francoski cesar Napoleon ustanovil Ilirijo z glavnim mestom Ljubljano. Francozi so Vodnika radi imeli, ker je dobro govoril francoski. Reči se pa mora, da so bili Francozi prijatelji Slovencev. Našega jezika niso zatirali, nego ga gojili, kakor so sploh mnogo dobrega storili za nas: popravljali so ceste, mostove itd. Francozi so napravili Vodnika za gimnazijskega ravnatelja, za nadzornika začetnih šol in za vodjo umetniške in rokodelske šole. Kaj čuda, da je Vodnik v svoji navdušenosti in hvaležnosti do Francozov zapel »Ilirijo oživljeno«, ki je najveličastnejša Vodnikova pesem. V tej pesmi vzklikne Vodnik:

»Duh stopa v Slovence Napoleonov,
en zarod poganja, prerojen, ves nov!« (Dalje.)

FR. LOČNIŠKAR:

Učitelj Poljanec.

Učitelj Poljanec je ležal bolan v postelji. Tam zunaj pod oknom so skakali in kričali njegovi in vaški otroci, veseleč se toplih žarkov poznojesenskega solnca. Čeravno je bolnik malo težko prenašal to kričanje otrok, je vendar potrpel, misleč si: Blagor jim, da so zdravi in jih ne teži nobena bridkost!

Skozi odprto okno je zrl bolnik po jasnem planinskem svetu, ki je žarel v bajni jesenski lepoti. Kolikokrat je mislil v tujini na te planine in z neutešnim hrepenenjem čakal trenutka, da jih zopet pozdravi.

Lepe so plodne planjave in čarobne so morske obale, a prekosi jih lepota naših planin. To je svet zase: to so cvetne planote in gole, solnčne strmine, senčni bregovi in s studenčki napojene doline, nad vsem tem pa modro planinsko nebo kot morska gladina. Mil in prijazen je ta svet v miru, a veličasten v svoji grozi, ko zatulijo viharji okrog vrhov in mečejo vanje ognjene strele.

Poljanec ni bil sin teh gorá, a vtisnile so se mu globoko v dušo. Bil je priklenjen nanje kot na ljudstvo, med katerim je živel že dvajset let in sklenil, da počaka med njim poslednjega dne. Ljubil je to gorsko ljudstvo, trdo in grenko na vnanje, a mehko in sladko v notranjosti, prav kot sadež orehov na pobočjih teh gorá. Boj s naravo je zarezal v značaj teh ljudi ono navidezno trdoto, ki površnega opazovalca odbije, a resničnega poznavalca tembolj razveseli.

V teh krajih je zalotila Poljanca svetovna vojna. Dobro se spominja one usodne noči, ko je nad gorami divjal strahovit vihar in je z vaškimi mladeniči in možmi bedel v gasilski opremi, da bi bili takoj na mestu, ako bi udarila ognjena strela. Komaj se je proti jutru pomirilo nebo, že se je pojavil v vasi vojaški pozvedovalni oddelek in javil pretresljivo novico: »Vojna je!«

Takoj so bili vsi pokonci. Učitelj Poljanec, ki je opravljal pisarniške posle na občini, je imel od tega trenutka polne roke dela. Prihajali so vojni obvezniki po navodila, po razne listine in po slovo. Med temi je bilo mnogo mladeničev, ki jih je poučeval Poljanec v dolgih zimskih večerih v petju, a tudi v drugih, za življenje potrebnih stvarih. Vdani in hvaležni so mu bili ti mladeniči za njegov trud. Marsikaj jim je ob teh poučnih večerih razjasnil, o čemer preprosti ljudje še sanjali niso. Tako tudi o krivicah, ki jih je takrat trpel naš narod pod tujim jarmom, in razodel jim je svojo slutnjo, da mora priti nekoč do krvavega obračuna med zatiralci in zatiranimi, med mogotci in brezpravnimi. Prostdušno jim je pojasnil ves boj za nadvlado močnejših nad slabejšimi, in njegove besede so padale na pripravljeno zemljo.

Iz lastnega nagiba so se resni mladeniči oglašali, da bodo že znali za pravo pot do svobode v takih viharnih in usodnih časih.

In ti časi so prišli. Drug za drugim so prihajali verni učenci in ganjeni stiskali svojemu učitelju roke v slovo s kratkimi besedami: »Hvala, gospod učitelj, za vse! Zdaj je prišlo, kar ste napovedovali. Ne bomo hodili slepi po svetu; vemo, da gre za usodo nas vseh. Na snidenje v svobodni domovini!« —

Prišli so časi duševnih tesnob. Nihče ni smel več govoriti resnice, laž in hinavščina sta zavladala po svetu, na bojiščih pa so padali najboljši izmed naroda, a pohlep v obilnosti živečih in na varnem ždečih mogočnjakov je bil nenasiten.

Učitelj Poljanec je bil oproščen vojaške službe in je vršil nadalje svoj poklic. Previdno, a vztrajno je pripravljal pot novim časom v šoli in zunaj nje. Že so se majali stebri preživelih držav in tlačeni narodi so neustrašeno klicali po pravici in svobodi. In najmanjši niso bili najtišji.

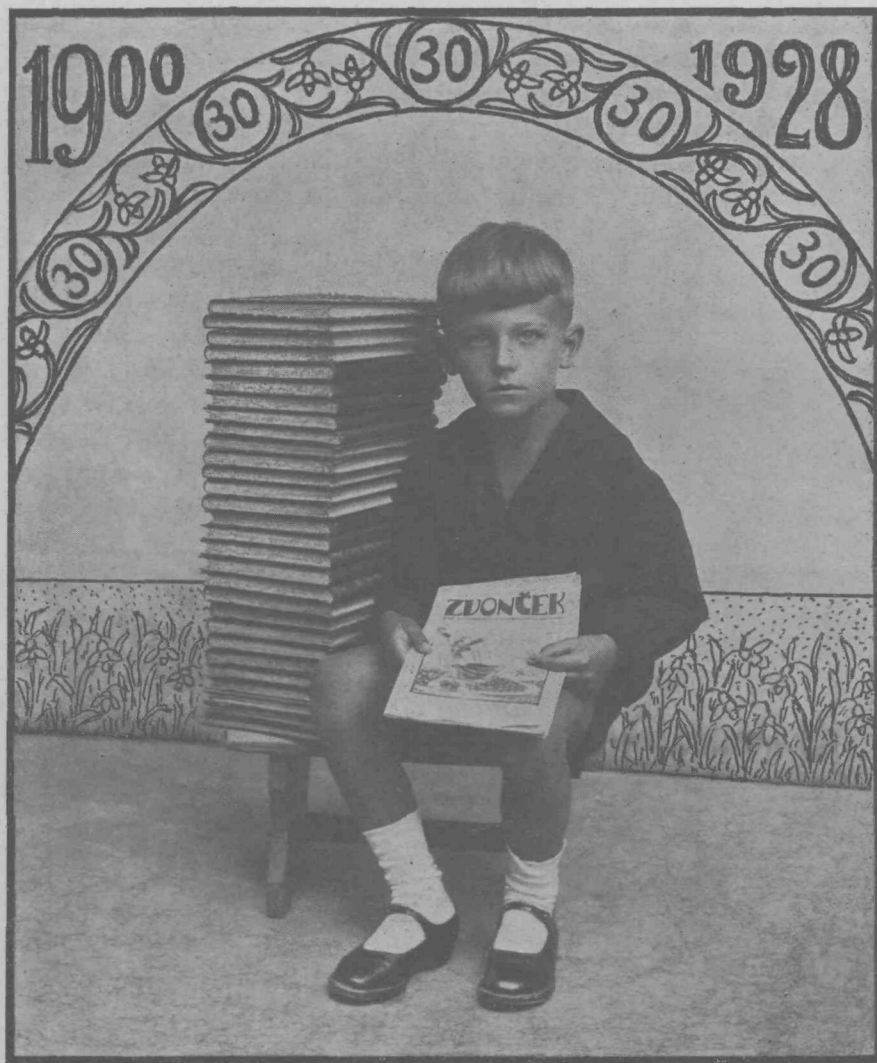
Med zadnjimi vpoklicanci v vojno službo je bil tudi Poljanec. Oblasti so zaznale, da je njegovo delovanje med ljudstvom zanje bolj škodljivo kot koristno in so ga zato še posebe priporočile vojaški oblasti. Poslali so ga na daljne severne poljane.

A čas je dozorel, zamajale so se trhle stavbe na nasiljih slonečih držav in se končno zrušile. Vračali so se vojniki na svoje domove in milijoni src so klicali pozdrave svojemu odrešenju. Do zadnje gorske vasi so segali valovi radosti in navdušenja.

Udarila pa je v to splošno radovanje nenadoma usodna roka. Del našega naroda so zasedle tuje čete in zahtevale to ozemlje zase. Grozča skrb je prešinila ves narod in ga navdala z bolestjo. Čete se niso več umaknile. Nove oblasti so odvzele ljudstvu zadnje ostanke svobode in pravic.

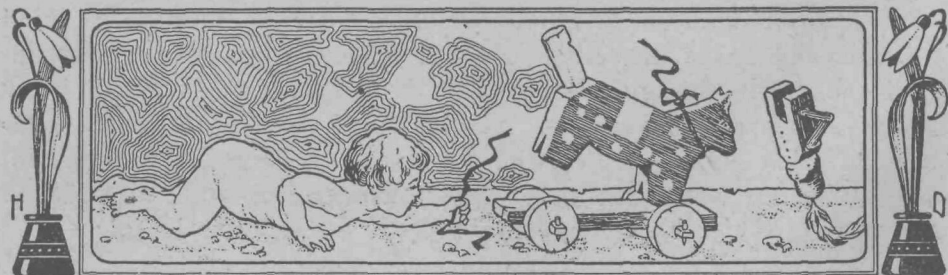
Poljanec, ki se je v teh temnih časih vrnil na svoje mesto, je zopet začel s šolo. A prišel je nekega dne dostojanstvenik in mu ukazal prekiniti s poukom. Ko je šel zadnjič z otroki po vasi, so vsi onemeli. Šli so kakor za pogrebom. — Poljanec tega ni prebolel. Vojni napori in bolesti zadnjih dni so ga položili v postelj. Zapečatili so usodo njegove druge domovine in ni več dočakal njenega vstajenja.

V zadnjih dneh so ga mnogo obiskovali ljudje. Radi so ga imeli in izpraševali so ga, kaj misli o usodi njihovih krajev. Govoril jim je: »Ko boste hodili mimo kraja, kjer bom kmalu počival tudi jaz v družbi vaših pradedov, si boste mislili: Vsi ti pričakujejo dneva vstajenja, ki pride gotovo. — Verujte z enako trdno vero, da vstane tudi vsem živim oni veliki dan, in to vero razširjajte od roda do roda, ki ne bo umrl, dokler bo imel neomajno vero v svoje vstajenje!« —

V trideseto leto . . .

Zakladnica vseh „Zvončkovih“ dosedanjih letnikov

Naš dom.

Iz mračnih dni je planil klic
od vzhoda do zahoda:
»Kdo varuh naših bo pravic?
Mir, bratstvo in svoboda!«

Prežal vsa srca je odjek
in zbližal sprte brate,
razlil en žar se prek in prek,
znanilec dobe zlate.

In šli najboljši iz rodu
gradit so dom svobode,
ki bratom stan naj bo miru
in varuh v dneh usode.

Od vseh strani sovragov roj
na novi dom je prežal
in ščuval brate na poboj,
da sam bi v njem se režal.

Zgrajen je dom za brate tri,
ki v misli naj edini
na skupno delo bi odšli:
Služiti domovini!

Fr. Ločniškar.

Povsod lepo je . . .

Globoko pod mano kotel teman,
vse suče po njem se in vije,
kot stegale roke z globokega dna
na prosto. pošastne bi zmiže.
Vrti čudovito se v kotlu in vre,
preliva se mehko brez šuma,
prepadi odpirajo, spajajo se,
in čudne podobe porajajo se.
Kaj vse je tam doli brez uma?

Pa ni. Čuj, z dna se pesem glasi,
življenje se zbuja veselo,
iz dimov se mehkih stolp zablesti,
glas tvornic vabi na delo.

In kakor pogrnjeno mizo beló
dolino mi solnce otvarja:
tu gori, tam doli — povsod je lepó,
kjer radostno delo ustvarja.

Andrej Rapè.

Na poti k svetlejši zarji . . .

Ko rod naš obdajala noč je ledena,
rodila se v srcih je želja ognjena
in planila v svet kot vihar:
»Oj, bratje, v ljubezni se združimo
in eni le misli vsi služimo:
kako bomo močni, edini
služili zvestó domovini!«

Viharna so morja, neznane cesté,
a zvesti krmarji so bratje trije,
njim vroče je srce, so čvrste roké:
Naj tulijo burni viharji,
ne vklonijo mladi se jim krmarji
in ne odložijo kladiv kovarji
na poti k svetlejši zarji! —

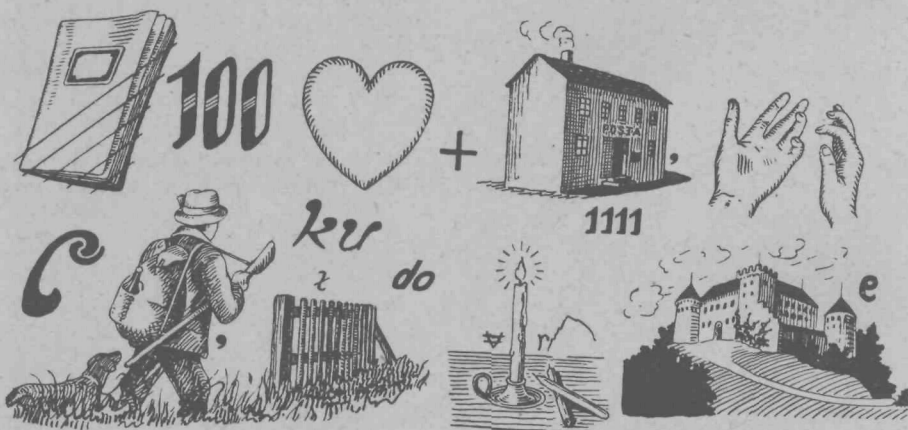
Borisov.

Zastavica v podobah.

Priobčil V. Jordan.

Rešitev in imena rešilcev priobčimo v prihodnji številki.

Rešilec, ki ga določi žreb, dobi v dar: Jakob Dimnik, kralj Peter I. Osvoboditelj.

JANKO LEBAN.

Starosto naših sotrudnikov, kakor smo gospoda Janka Lebana nazvali v zadnji številki lanskega letnika, srečamo tudi v današnjem »Zvončku«. Želeli bi poslati priznanje in dar sivolasemu starčku, rodnom Goričanu, živečemu v neveselih razmerah. V ta namen prosimo, da bi »Zvončkovi« čitatelji poslali svoje darove nam, da jih potem dostavimo g. pesniku in pisatelju, ki sodeluje pri »Zvončku« od začetka do danes. Zaslužnega moža bi to gotovo razveselilo.

IZUMITELJ ŽEPNE URE JE UMRL.

Žepno uro je izumil Američan Robert H. Ingersoll, ki je te dni umrl v New Yorku. Kot 19letni mladenič je prišel Ingersoll z desetimi dolarji v žepu v New York. Bil je podjeten in čim si je prihranil 150 dolarjev, je otvoril lastno delavnico. Sam je izumil gumijeve štampljke. Njegovo podjetje je lepo uspevalo. Kakor za vsakega Američana je veljalo tudi zanj geslo: Čas je zlato! In da je čas lahko še bolj izkoristil, je prenesel svojo delavnico v nove prostore pred cerkvijo. Tam je lahko vsak

čas pogledal na uro. In nekega lepega dne je začel razmišljati, da bi kazalo napraviti žepno uro. To se mu je po dolgotrajnih poizkusih res posrečilo. Začel je izdelovati žepne ure v veliki množini, in dolarji so mu kar sami leteli v žep. Njegovo ime je kmalu zaslovelo po vsej Ameriki in njegov obrat se je večal od dne do dne. Ko je umrl, je zapustil ogromno imetje, njegove tvornice pa izdelajo vsak dan okrog 25.000 žepnih ur.

V SPOMINSKO KNJIGO.

Naj pridobiš si celi svet,
preveč se ne raduj,
a če bi vse izgubil spet,
zato ne obupuj!
Saj vse na svetu hitro mine:
bogastvo, sreča, bolečine;
zato ohrani mirno kri,
naj se karkoli ti zgodi! —

Janko Leban.

OB TRIDESETLETNICI.

(K sliki na str. 30.)

Tridesetletnico »Zvonček« obhaja že z letnikom, ki se je letos začel. Zbirka to vseh dosedanjih je letnikov. Kdo je ne bil bi iz srca vesel!

Koliko ljubkih in mičnih povesti in pesmi prijaznih in teh listih tiči, spisov poučnih premnogo je zbranih v njih, lepe podobe krasé jim strani!

Rajko naš silno težko pričakuje že, da pojde v šolo in čitati znal; potlej vse »Zvončke« do konca prečital bo in tako mal učenjak že postall!

Fr. Rojec.

OPICA IN SIR.

Dve mački sta šli na izprehod in našli kos sira. Obe sta ga hoteli imeti in se nista mogli pogoditi. Prosili sta opico za svet, a ta jima je rekla: »Nič lažjega nego to. Sir razdelim na dva enaka dela in vsaka dobi polovico.« — Mački sta nasvet sprejeli. — Opica je vzela tehtnico, razdelila sir in tehtala. — »Tale,« je rekla in pokazala na večji kos, »je težji.« — Vzela ga je in ga odgriznila. Pa kadar ga je zopet položila na tehtnico, je bil lažji od drugega. Vzela je zdaj težjega in ga odgriznila. To je večkrat ponovila in pojedla navsezadnje ves sir. Mačkama pa ni ostalo nič.

Jos. Gruden.

ČEŠKI LEGIONAR IN NJEGOV KONJ.

Jan Fr. Hruška.

Težko ranjen češki vojak je prišel k zavesti pri kupu mrtvih tovarišev na zapuščenem bojišču. Pa je videl, da njegov konj stoji pri njem in žalostno poveša glavo skoraj na njegove prsi. »Zvesta žival,« je legionar bolešno vzdihnil, »kadar prideš domov, pozdravi mi drago domovino, za katero dam rad življenje — milo našo češko domovino, ovenčano z gorami — dobro mater, po krivici zatirano od sovrašnikov, žalostno zaradi nehvaležnosti lastnih njenih otrok, ali slavno in silno — silno v nadi, da zmaga pravica in svoboda, za katero umirajo v daljavi zvesti njeni sinovi. — Pozdravi mi priletne starše moje — pozdravi vesele tovariše moje in dobro sestro mojo.« — Umolknil je. — In konj je še bolj sklonil glavo in rahlo zarezgetal: »Izpolnil sem vselej brez biča tvojo željo, dragi mi junak,« je otožno zašepetal, »ali danes mi ni moči. Krogla, ki je zadela tebe, je prestrelila tudi mene. Tako težko sem vstal in se privlekel do tebe.« — Zgrudil se je... V daljni tuji deželi umira češki junak. Umirajoč ovija roko okolo tilnika zveste živali. Umira za svobodo... Jos. Gruden.

NA MORSKEM DNU.

Odlični ameriški prirodoslovec in raziskovalec dr. Beebe se je proslavil s svojimi raziskovanji na dnu morja. Njegova dela so znana po vsem svetu. Zadnje čase je dr. Beebe raziskoval morsko dno pri Haitih. Svoja opazovanja je deloma telefoniral brezopiscu na parniku, deloma jih je pa beležil na cinkasto tablico. Na dno morja se je spustil v kopalni obleki s posebno potapljaško čelado na glavi. S seboj je vzel v jekleno skrinjico vdelan fotografični aparat, s katerim je fotografiral rastline in živali na dnu morja. Vsak dan je ostal na morskem dnu dve do tri ure. Dr. Beebe pravi, da je potapljanje v navadni kopalni obleki jako prijetno, ker človek nima občutka, da ga obdaja od vseh strani voda. Na dnu morja je odkril nove vrste rib in morskih rastlin. Nekatere ribe naglo izpreminjajo barvo, druge rabijo plavute kakor človek roke, da lazijo po morskem dnu. Videl je tudi ribe, ki imajo na dolgih pipalkah nekake svetilke, s katerimi si svetijo v mračnih morskih globinah.

KOTIČEK GOSPODA DOROPOLJSKEGA

Cenjeni g. Doropoljski!

Z velikim veseljem čitam Vaš list »Zvonček«, kateremu sem in ostanem zvesta naročnica. Marljivo čitam vsak zvezek, dokler ga ne prečitam do konca. S tem se učim in zabavam.

Ker Vam pišem prvikrat, Vas prosim, da tudi mené sprejmete v svoj kotiček z naštopno pesemco:

Me učenke.

Me male deklice
smo pridne učenke,
v šolo rade hodimo
in se dobro vadimo.

Kadar pa velike postanemo,
na narod ne pozabimo,
Jugoslavija naša mati,
ljubiti jo mora vsakdo znati.

Danica Vodopivčeva,
učenka II. razr. dekl. osnovne šole v Ptuju.
Odgovor:

Ljuba Danica!

Tvoja pesemca nam prihaja ravno ob pravem času, ko se pripravljamo na proslavo 10-letnice obstoja naše Jugoslavije. Naj si vse deklice globoko vtisnejo v spomin zadnje štiri vrstice!

Velecenjeni gosp. Dobropoljski!

Oprostite, da vam nisem toliko časa pisala. »Zvonček« naročujem sicer 3 leta, a nikdar nisem prišla do tega, da bi Vam pisala. Dobivam ga v šoli od gosp. učiteljice Herme Bračičeve, ki je jako dobra. Hodim v 2. meščansko šolo, kjer sestavljam same v »Naš list« povesti, pravljice, pesemce itd. Ugaja mi jako pripovedka »Janko Kocelj« in upam, da z novim letom pričnete nekaj primernege, da bi se razveselile jaz in tudi druge. Zanima me pa

mного vedeti o Francetu Prešernu in o drugih naših pisateljih.

Veselo bi me, ako bi zagledala svoje pismo v kotičku.

Najvljudneje Vas pozdravlja

Draga Homečeva v Mariboru.

Odgovor:

Ljuba Draga!

Evo ti v današnjemu »Zvončku« nove po-
vesti, ki se bo nadaljevala vse leto. V
»Zlatu« bo mnogo zanimivega zate in za
vse Tvoje prijateljice. Tudi o naših pi-
sateljih boš letos čitala v tem listu. Tudi
France Prešeren pride na vrsto. Naj bi se
Ti vsaka želja tako hitro izpolnila!

Velecenjeni gospod!

V novem šolskem letu smo. Obiskujem 4. razred. Veselim se, da bom to leto mnogo lepega in koristnega pridobila. Tudi minulo leto sem se dosti važnega in dobrega naučila. V razvedrilo in pouk pa nam je naše dobro učiteljstvo priredilo lep izlet v Beltince in Mursko Soboto, ki Vam ga hočem na kratko opisati.

Ob pol 5. uri smo odkorakali v Bučevčevce na kolodvor; od tam smo se odpeljali z vlakom v Ljutomer. Ker smo imeli eno uro časa, smo si ogledali v tem mestu Miklošičev spomenik, meščansko in osnovno šolo, Sokolski dom, sodnijo itd. Nato smo odšli nazaj na kolodvor ter se z vlakom odpeljali proti Beltincem. Radovedno smo ogledovali iz vlaka Prekmurje. Kamorkoli se je oko ozrlo, povsod sama ravnina z bogatimi njivami in lepimi pašniki. Po kratki vožnji je začel vlak voziti počasi, in gospod šolski upravitelj je zaklical: »Glave noter, ker se bližamo mostu čez Muro!« — Ob Muri smo zapazili kaluže, po katerih so plavale ter se potapljale divje

race. Kmalu je vlak zažvižgal in izprevodnik je zaklical: »Beltinci!« — V trg Beltince smo hodili še dobre pol ure. Tu smo si ogledali grad, veliko žitnico, živinorejo, mlekarno in vrtnarijo ter razno gospodar-

tudi lepo Prekmurje in njega dobro ljudstvo ohranim v najboljšem spominu.

Tu Vam pošiljam obljubljeni sliki.

Pozdravlja Vas vdana

Milica Kocmutova.

Bratec Stanko na konjičku Beličku

Sestrica Milica z muco Maco

sko orodje. Najbolj sta mi ugajala vola z en meter dolgimi rogovi. Prijazna in posrežljiva gospoda grajski oskrbnik in vrtnar sta nam ponudila svežega mleka, oziroma sladkih rdečih jagod. Ko smo si vse ogledali, smo se z grajskimi vozovi odpeljali v Mursko Soboto. Vozili smo se 2 uri po cesti, ki je ravna kakor črta. Utrujeni od dolgega pota smo se kmalu okrepcali z dobrim obedom. Žejo smo si gasili s slatino in sladoledom. Po počitku smo si ogledali mesto. Pri g. veleobrtniku Benku smo videli klavnico, hladilnico in razne stroje. Na vrtu nas je gospod pogostil z okusnimi klobasami. Ogledali smo si še grad, razne cerkve itd. Ob 17. uri nas je odpeljal vlak nazaj v Bučečovec. Na postaji so nas čakali lepo okrašeni vozovi, ker so naši dobri očetje vedeli, da smo utrujeni. Na vozovih smo vriskali in prepevali. V prvem mraku smo bili vsi srečno doma. Bil je to dan, ki ga ne pozabim nikoli. Pa

Odgovor:

Ljuba Milica!

Lepo nam opisuješ obisk v Prekmurju, ki je gotovo med najlepšimi in najzanimivejšimi predeli naše domovine. Škoda, da Prekmurje še tako malo poznamo! Tamkajšnje ljudstvo, ki je bilo prej pod kruto peto madžarskih mogočnikov, je dobro, marljivo in narodno zavedno. Taki obiski so potrebni iz dveh razlogov: prvič, da mi spoznamo nepoznano deželico, in drugič, da ljudstvo spozna nas in nas vzljubi kot svoje brate in sestre.

KOTIČKOV ZABAVNIK.

Posetnica.

Karel Pajevc

Notvor

Kaj je ta mož in odkod je?

V XXX. leto.

Z današnjo številko »Zvončka« hočemo skromno proslaviti prvo desetletnico obstoja naše države, kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev, naše ljubljene Jugoslavije. Naj se tudi naš list oddolži tej obči državljanski dolžnosti!

Preprosta je naša proslava, toda iskrena.

Na prvih dvajsetih straneh smo zbrali dovolj zadevnega gradiva, ki smo ga okrasili s primernimi podobami. Vse, kar se da ob tej redki in svečani priliki povedati, napisati in naslikati, s tem, kar mi objavljamo na tesnem prostoru, seveda ni, ne more in ne smaj biti izčrpano. Hoteli smo le pokazati, da je povsod v sedanjem našem življenju premnogo snovi, prilik in primerov, ki jih moremo ob tem jubileju spraviti v okvir proslave velikega tega zgodovinskega, patriotičnega in nacionalnega dogodka, prvega te vrste v naši domovini.

Marsikdo izmed naših čitateljev in naročnikov se še dobro spominja, kako je bilo pri nas pred desetimi leti, ko je zagrmel po naši zemlji mogočni in radostni klic: Zmaga! Svoboda!

Kdor tega sam ni doživel, ta vprašaj starše, učitelje, prijatelje, naj mu povedo, kako je bilo. A vsak brez izjeme preglej svoje lastno življenje, da spozna, kaj je storil sam, da nam bo skupna domovina močna, velika, slavna in srečna. Mi vsi smo državljani in vsi imamo pravice in tudi dolžnosti. Kdor nič ne dela za skupnost, nima pravice, da bi od skupnosti zahteval dobrin zase. Jugoslavija ne sme biti dom lenuhov, samopašnežev in zajedalcev! Naša zemlja bodi dom delovnih, poštenih, plemenitih ljudi! Živimo tako, da nas bodo prijatelji spoštovali in da se nas bodo neprijatelji bali!

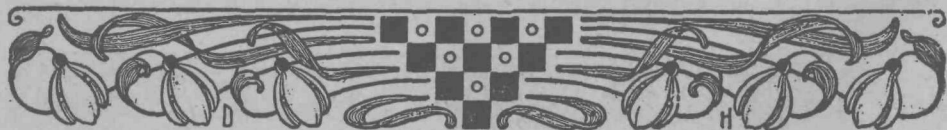
Naše šole bodo gotovo slovesno praznovale ta jubilej. Bržkone se bo to povsod zgodilo 1. decembra, ki je uradno določen za narodni in državni praznik. Za ta primer smo poskrbeli z današnjim »Zvončkom«. Iz tega gradiva si lahko vsak sestavi vzpored za slovesni dan, ko se bodo srca naše mladine poklonila veličini domovine in ko se bodo napojila z novo ljubeznijo do nje. Pesem, beseda, petje in igra naj bodo samo vidni in slišni znaki lepote in globine otroških duš, ki plamené v zvestobi in vdanosti do kralja, naroda in očetnjave.

Od 21. strani dalje kaže današnji »Zvonček«, kakšen bo po priliki v tem letniku, ki je po vrstnem redu trideseti. Tudi v tem delu »Zvončka« je več pripravljenih stvari za proslavo jubileja naše države. Tega dogodka se bomo primerno spominjali še vse letošnje leto.

Ko stopamo torej v tretje desetletje, menimo, da imamo v svojem domačem krogu takisto jubilej, ki se ga lahko veselimo, ker je to jubilej našega dela. in naših idealnih naporov, ker je to nekak naš rodovinski praznik, ko se spominjamo premnogih težav in še več lepih trenutkov, ki so po vsem slovenskem svetu obsipavali ljubo našo mladino z rožami veselja in jo kropili z roso mladosti.

In rože veselja in rosa mladosti — to je »Zvončkov« skromni, a prestčni dar domovini in mladini!

Uredništvo in uprava.

„Zvonček“, XX. letnik, nevezan 30 Din, v navadni vezbi 45 Din
„Zvonček“, XXI. letnik, nevezan 30 Din, v navadni vezbi 45 Din
„Zvonček“, XXII. letnik, nevezan 30 Din, v navadni vezbi 45 Din
„Zvonček“, XXV. letnik, nevezan 30 Din, v navadni vezbi 45 Din
„Zvonček“, XXVI. letnik, nevezan 30 Din, v navadni vezbi 45 Din
Letnikov, ki niso tu navedeni, ni več v zalogi

In zadnji glasi ti mi bojo:
Bog čuvaj domovino mojo!

KUPUJTE IN ČITAJTE MLADINSKE SPISE

◀ KI JIH IZDAJA ▶

**DRUŠTVO ZA ZGRADBO UČITELJ-
SKEGA DOMA V LJUBLJANI**

Zahtevajte cenike, ki jih dobite brezplačno
NAROČILA SPREJEMA IN TOČNO IZVRŠUJE

**KNJIGARNA
UČITELJSKE TISKARNE**
V LJUBLJANI, Frančiškanska ulica št. 6

MLADINI PRIPOROČAMO NASTOPNE KNJIGE PO ZNIŽANIH CENAH:

- Baukart: *Marko Senjanin, slovenski Robinson*. Vez. Din 12.—.
- Dimnik: *Kralj Peter I.* Vez. Din 18.—.
- Dimnik: *Kralj Aleksander I.* Vez. Din 30.—.
- Erjavec: *Afriške narodne pripovedke*. Vez. Din 20.—.
- Erjavec: *Kitajske narodne pripovedke*. Vez. Din 20.—.
- Erjavec: *Srbske narodne pripovedke*. Vez. Din 22.—.
- Erjavec-Flere: *Fran Erjavec, izbrani spisi za mladino*. Vez. Din 40.—.
- Erjavec-Flere: *Fran Levstik, izbrani spisi za mladino*. Broš. Din 18.—, vez. Din 26.—.
- Erjavec-Flere: *Matija Valjavec, izbrani spisi za mladino*. Vez. Din 36.—.
- Erjavec-Flere: *Josip Stritar, izbrani spisi za mladino*. Vez. Din 46.—.
- Erjavec-Flere: *Simon Jenko, izbrani spisi za mladino*. Vez. Din 28.—.
- Erjavec-Flere: *A. M. Slomšek, izbrani spisi za mladino*. Vez. Din 40.—.
- Erjavec-Flere: *J. Kersnik, izbrani spisi za mladino*. Vez. Din 46.—.
- Ewald-Holeček: *Mati narava pripoveduje*. Vez. Din 26.—.
- Ewald-Holeček: *Tiho jezero in druge povesti*. Vez. Din 26.—.
- Flere: *Babica pripoveduje*. Vez. Din 10.—.
- Flere: *Slike iz živalstva*. Vez. Din 24.—.
- Flere: *Pripovedne slovenske narodne pesmi*. Vez. Din 24.—.
- Gangl: *Zbrani spisi*. II., V. in VI. zv. vez. Din 10.—, eleg. vez. Din 12.—, VII. zv. vez. Din 18.—, eleg. vez. Din 20.—. (Ostali zvezki so v II. natisku.)
- T. Gaspari in P. Košir: *Sijaj, sijaj, solnčecel* (Zbirka koroških popevk.) Din 8.—.
- Karafiati Jan - Dr. Bradač: *Kresničice*. Vez. Din 18.—.
- Manica Komanova: *Narodne pravljice in legende*. Din 16.—.
- Korban: *Vitomilova železnica*. Vez. Din 14.—.
- Kosem: *Ej prijateljčki*. Vez. Din 14.—.
- Lah: *Česke pravljice*. Vez. Din 12.
- Mišjakov Julček: *Zbrani spisi*. VI. zvez. (Drugi zvezki so razprodani.) Vez. Din 10.—.
- Möderndorfer Vinko: *Narodne pripovedke iz Mežiške doline*. Eleg. vezano Din 24.—.
- B. Račič: *Belokranjske otroške pesmi*. Vez. Din 8.—.
- Rape: *Mladini*. II., III., IV., V., VI. zvezek. Vez. Din 10.—, eleg. vez. Din 12.—, VII. zvezek Din 12.—, VIII. zvezek Din 15.—.
- Rape: *Tisoč in ena noč*. Vez. Din 28.—.
- Ribičič: *Vsem dobrim*. Vez. Din 10.
- V. Riha - Karel Pribil: *Povest o svatbi kralja Jana*. Vez. Din 16.
- Robida: *Da ste mi zdravi, dragi otroci!* Broš. Din 3.—.
- Šilih: *Nekoč je bilo jezero*. Vez. Din 24.—.
- Tille-Pribil: *V kraljestvu sanj*. Broš. Din 6.—.
- Trošt: *Moja setev*. I. in II. à Din 10.—.
- Waštetova: *Mejaši, povest iz davnih dni*. Vez. Din 24.—.
- Zbašnjik: *Drobne pesmi*. Vez. Din 8.—.

VSE TE KNJIGE KAKOR TUDI KNJIGE DRUGIH

ZALOŽB SE DOBE V

KNJIGARNI

UČITELJSKE TISKARNE

V LJUBLJANI

■■■■■■ Frančiškanska ulica št. 6. ■■■■■■